

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Grensen mellom lovlige fordeler og straffbar korrupsjon

En vurdering av utilbørighetsvilkåret i straffeloven § 387

—
Renate Nordheim Olsen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap vår 2016

Antall ord: 16.938

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	4
1.1	<i>Presentasjon av tema</i>	4
1.2	<i>Temaets aktualitet</i>	4
1.3	<i>Metodespørsmål og rettskildesituasjon</i>	5
1.4	<i>Avgrensninger</i>	7
1.5	<i>Fremstillingen videre</i>	8
2	Straffelovens korrupsjonsbestemmelse	9
2.1	<i>Innledning</i>	9
2.2	<i>Begrepet korrupsjon</i>	9
2.3	<i>Korrupsjonslovgivningens utvikling</i>	9
2.4	<i>Formål og hensyn bak korrupsjonsbestemmelsen</i>	10
2.4.1	<i>Generelle hensyn</i>	10
2.4.2	<i>Særlige hensyn i offentlig sektor</i>	12
2.4.3	<i>Særlige hensyn i privat sektor</i>	12
2.5	<i>Kort om de felles objektive vilkår for passiv og aktiv korrupsjon</i>	13
3	Fordelsbegrepet	15
3.1	<i>Innledning</i>	15
3.2	<i>Definisjon av fordelsbegrepet</i>	15
3.3	<i>Må fordelens økonomiske verdi?</i>	16
3.4	<i>Kan en unnlattelse utgjøre en fordel?</i>	17
3.5	<i>Må bestikkelsen være til fordel for den passive bestikker?</i>	18
3.6	<i>Subjektiv eller objektiv tolkningsstandard?</i>	19
3.7	<i>Sammenfatning av fordelsbegrepet</i>	22
4	Utlørlighetsvilkåret	23
4.1	<i>Innledning</i>	23
4.2	<i>Utlørlighetsvilkåret som rettslig standard</i>	23
4.3	<i>Utlørlighetsvilkåret og forholdet til det strafferettslige legalitetsprinsippet</i>	24
4.4	<i>Når overstiges utlørlighetsterskelen?</i>	25
4.4.1	<i>Det må foreligge et klart klanderverdig forhold</i>	25
4.4.2	<i>Er det ulike terskler for privat og offentlig sektor?</i>	26
5	Momentene i utlørlighetsvurderingen	28
5.1	<i>Innledning</i>	28
5.2	<i>Momentene slik de fremkommer i forarbeidene</i>	28
5.3	<i>Fordelens økonomiske verdi</i>	29
5.3.1	<i>Hvilken betydning har fordelens økonomiske verdi?</i>	29
5.3.2	<i>På hvilken måte skal fordelens økonomiske verdi beregnes?</i>	30
5.3.3	<i>Hvordan er fordelens økonomiske verdi vektlagt i rettspraksis?</i>	31
5.3.4	<i>Sammenfatning av fordelens økonomiske verdi</i>	35
5.4	<i>Partenes stilling eller posisjon</i>	36
5.4.1	<i>Hvilken betydning har partenes stilling eller posisjon i utlørlighetsvurderingen?</i>	36
5.4.2	<i>Hvordan er partenes stilling eller posisjon vektlagt i rettspraksis?</i>	37
5.5	<i>Formålet bak ytelsen</i>	39
5.5.1	<i>Betydningen av at det foreligger påvirkningsformål og krav om motytelse</i>	39
5.5.2	<i>Hvordan er fordelens formål vektlagt i rettspraksis?</i>	40
5.5.3	<i>Sammenfatning av formålsmomentet</i>	42
5.6	<i>Graden av åpenhet overfor arbeids- eller oppdragsgiver</i>	43
5.6.1	<i>Hvilken betydning har åpenhet rundt fordelens?</i>	43
5.6.2	<i>Hvordan er åpenhetsmomentet er vektlagt i rettspraksis?</i>	44
5.6.3	<i>Sammenfatning av åpenhetsmomentet</i>	45
5.7	<i>Hvorvidt interne retningslinjer er overtrådt</i>	46

5.8	<i>Hvorvidt bransjenormer er brutt</i>	47
5.9	<i>Betydningen av sedvane</i>	48
5.10	<i>Den nedre grense for korrupsjon etter utilbørighetsvilkåret</i>	48
6	Særlig om facilitation payments	50
6.1	<i>Innledning</i>	50
6.2	<i>Regnes facilitation payments som en utilbørlig fordel?</i>	50
6.3	<i>Konklusjon</i>	52
7	Avsluttende vurdering	53
8	Kildeliste	55
8.1	<i>Lovgivning</i>	55
8.2	<i>Konvensjoner</i>	55
8.3	<i>Loyforarbeider</i>	55
8.4	<i>Rettspraksis</i>	55
8.5	<i>Juridisk litteratur</i>	56
8.6	<i>Øvrige dokumenter</i>	57

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Temaet for avhandlingen er den nedre grense for korrupsjon etter straffeloven 2005 § 387.¹

Bestemmelsen lyder som følger:

”Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag, eller*
- b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag.*

Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet.”

For at det skal foreligge straffbar korrupsjon er det sentrale vilkår etter straffeloven § 387 hvorvidt en ytelse utgjør en ”utilbørlig fordel”. Det er dermed det skjønsmessige vilkåret utilbørlig fordel som trekker grensen mellom lovlige fordeler og straffbar korrupsjon, og som er selve kjernen ved korrupsjonsvurderingen. Det fremstår imidlertid som uklart hva som ligger i dette vilkåret. Formålet med denne avhandlingen er å redegjøre for grensen mellom lovlige fordeler og straffbar korrupsjon, gjennom en vurdering av vilkåret ”utilbørlig fordel”. Hensikten med redegjørelsen er å belyse den nedre grense for korrupsjon etter straffeloven § 387. Utilbørlighetsvilkåret reiser tre hovedproblemstillinger som søkes besvart i avhandlingen. Det må for det første klarlegges hvilke ytelser som utgjør en ”fordel” i lovens forstand. Videre må det forklares hva som ligger i begrepet ”utilbørlig”. For det tredje må det foretas en drøftelse av hvilke momenter som kan trekkes inn i en utilbørlighetsvurdering, innholdet av disse momentene og deres vekt i forhold til hverandre.

1.2 Temaets aktualitet

De siste årene har det vært en stor utvikling på korrupsjonsområdet, og det har vært en økning i avsløringer, etterforskning og domfellelser i korrupsjonssaker sammenlignet med tidligere.² I 2003 ble det innført nye korrupsjonsbestemmelser i Norge. Tretten år senere er det fortsatt

---

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.

² Gedde-Dahl, Siri, Anne Hafstad og Alf Endre Magnussen, *Korrupsjon i Norge* (2008) s. 9.

uklarhet rundt forståelsen av bestemmelsene. Dette gjelder særlig den nedre grense for korrupsjon etter straffeloven § 387. Ansatte i både offentlig og privat sektor sliter med å forstå grensen mellom hvilke ytelser det er lovlig å gi og motta i anledning sin stilling og hvilke ytelser som regnes som en ”utilbørlig fordel” og dermed er over grensen for korrupsjon. NHO mottar stadig henvendelser fra bedrifter med spørsmål om hvordan de skal tolke korrupsjonslovgivningen.³ I 2006 gikk uklarheten så langt at NHO så seg nødt til å utarbeide en veileder til bedriftene om den nedre grense. I NHOs veiledningshefte for bedrifter slås det fast at ”*mye som før virket OK er i dag uakseptabelt!*”.⁴ I følge NHO er bedrifter fortsatt forvirret over hvor grensene for straffbar korrupsjon går, og etterlyser klare retningslinjer og en evaluering av korrupsjonsregelverket.⁵ På bakgrunn av at den nedre grense for korrupsjon fremstår som uklar, er det både aktuelt og interessant å fortolke utilbørlighetsvilkåret.

1.3 Metodespørsmål og rettskildesituasjon

I den følgende fremstillingen vil det benyttes tradisjonell juridisk metode, slik Eckhoff har utledet og forklart den.⁶ Fremstillingen vil baseres på lovtekst, forarbeider, rettspraksis, juridisk litteratur og reelle hensyn på korrupsjonsområdet.

Straffeloven 2005 § 387 vil utgjøre den rettslige rammen for problemstillingene som skal belyses. Bestemmelsen viderefører fullt ut den tidligere lovbestemmelse mot korrupsjon i straffeloven 1902 § 276 a. Det er ikke tilsiktet noen materielle endringer. Forarbeider, rettspraksis og juridisk teori i tilknytning til § 276 a har dermed fortsatt relevans ved tolkningen av § 387.⁷ Utgangspunktet er at ordlyden veier tungt ved tolkningen av straffebud.⁸ En streng ordlydsfortolkning følger av det strafferettslige legalitetsprinsipp i Grunnloven § 96 første ledd.⁹ Det innebærer at en utvidende fortolkning av ordlyden i straffebudet kan komme i strid med lovkravet. Ordlyden ”utilbørlig fordel” gir imidlertid liten veiledning til hva som regnes som straffbar korrupsjon. Den særskilte metodiske utfordringen med avhandlingen er således tolkningen av utilbørlighetsvilkåret. Siden utilbørlighetsvilkåret er en rettslig standard, vil ikke innholdet ligge fast. Det kan komme på kant med

---

³ Bjercknes, Christian m.fl., ”Hvor dyr kan vinen være før det blir korrupsjon?”, 13.08.2014.

⁴ NHO, ”...over streken?”, 22.03.2006.

⁵ Bjercknes (2014).

⁶ Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utg. ved Jan Helgesen, (2001) s. 39 flg.

⁷ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 470.

⁸ Eckhoff (2001) s. 39.

⁹ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.

legalitetsprinsippet at innholdet i straffebudet ikke kan la seg lese klart ut av ordlyden. Dette vil bli nærmere belyst i kapittel 4.

Forarbeider er generelt sett svært sentrale for forståelsen og fortolkningen av lovteksten og har stor rettskildemessig tyngde.¹⁰ Dette gjelder spesielt når lovteksten ikke gir et entydig tolkningsresultat. Forarbeidene til straffeloven 2005 § 387 gir imidlertid ikke særlig informasjon til avklaring av utilbørighetsvilkåret, men viser til forarbeidene til straffeloven 1902 § 276 a.¹¹ Forarbeidene til straffeloven 1902 § 276 a gir en utfyllende og grundig fremstilling av korrupsjonsbestemmelsen, og oppstiller aktuelle momenter i utilbørighetsvurderingen.¹² Siden de nye korrupsjonsbestemmelsene trådte i kraft i 2003, er forarbeidene relativt nye og fortsatt aktuelle. Forarbeidene til straffeloven 1902 § 276 vil derfor tillegges betydelig vekt ved tolkningen og forståelsen av korrupsjonsbestemmelsen.

Rettspraksis vil være en svært viktig rettskilde for avhandlingen, da det er uttalt i forarbeidene at innholdet i utilbørighetsvilkåret skal fastlegges nærmere av domstolene.¹³ Straffeloven 2005 § 387 er forholdsvis nylig trådt i kraft, noe som medfører at det enda ikke finnes noe rettspraksis etter denne bestemmelsen. Det finnes imidlertid et betydelig antall korrupsjonsdommer etter straffeloven 1902 § 276 a. I avhandlingen vil Høyesterettsdommer bli tillagt mest vekt. Det er imidlertid et svært begrenset antall Høyesterettsdommer som belyser utilbørighetsvilkåret og den nedre grense for korrupsjon. Både tingretts- og lagmannsrettsdommer vil derfor også benyttes i avhandlingen for å belyse de aktuelle problemstillingene og for å illustrere hva domstolene legger vekt på i utilbørighetsvurderingen. Den rettskildemessige vekten av underrettsdommer er begrenset, men der de benyttes i avhandlingen er det ofte flere dommer som peker i samme retning, slik at avgjørelsene dermed kan tillegges en viss vekt.

Juridisk litteratur vil også være en relevant rettskilde ved tolkningen av straffeloven § 387. Det finnes imidlertid begrenset med juridisk teori som behandler den nedre grense for korrupsjon spesifikt, slik at juridiske artikler og nettdokumenter vil benyttes i stor grad for å belyse utilbørighetsvilkåret.

---

¹⁰ Eckhoff (2001) s. 70-74.

¹¹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 470.

¹² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) og NOU 2002: 22.

¹³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34.

Ved fortolkningen av straffeloven § 387 er det videre relevant å se hen til de ulike reelle hensyn som gjør seg gjeldende. Det fremgår uttrykkelig av forarbeidene at reelle hensyn er relevante ved utilbørighetsvurderingen.¹⁴ Når straffelovgivningen består av skjønnsmessige uttrykk, vil den presiserende tolkningen blant annet skje på grunnlag av rettskilden reelle hensyn.¹⁵ Vekten av de reelle hensyn vil derfor veie tyngre på disse områdene. Ved tolkningen av det skjønnsmessige vilkåret ”utilbørlig fordel” vil dermed reelle hensyn ha en viss betydning.

1.4 Avgrensninger

Avhandlingen har hovedfokus på den nedre grense for korrupsjon og vilkåret ”utilbørlig fordel” i straffeloven § 387. Det avgrenses derfor mot en inngående redegjørelse av de andre objektive vilkår i gjerningsbeskrivelsen, og da spesielt handlingsalternativene ”krever, mottar, aksepterer, gir eller tilbyr.” En nærmere redegjørelse og inngående beskrivelse av alle vilkår i korrupsjonsbestemmelsen ville ført for langt.

For å kunne idømmes straff for korrupsjon må gjerningspersonen oppfylle de fire straffbarhetsvilkårene; overtredelse av straffebed, subjektiv skyld, tilregnelighet og fravær av straffrihetsgrunner. Siden avhandlingens tema er utilbørighetsvilkåret i korrupsjonsbestemmelsen, vil det ikke redegjøres for de øvrige straffbarhetsvilkårene, da en slik redegjørelse ville blitt for omfattende. Det innebærer at avhandlingen avgrenses mot en drøftelse av skyldkravet, straffrihetsgrunner og tilregnelighet.

Avhandlingen vil kun ta for seg dommer som er avsagt etter at de nye korrupsjonsbestemmelsene trådte i kraft i 2003. Eldre korrupsjonssaker vil ikke bli behandlet. Det avgrenses videre mot utenlandsk rett og internasjonale konvensjoner av hensyn til avhandlingens omfang. Grensen mot grov korrupsjon i straffeloven § 388 og påvirkningshandel i § 389 vil heller ikke bli behandlet. Det avgrenses også mot medvirkning til korrupsjon, forsøk og fullbyrdelse av korrupsjonsforbrytelsen, da det ville blitt for omfattende for avhandlingen å behandle disse temaene.

---

¹⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34.

¹⁵ Kjønstad, Asbjørn, *Reelle hensyn som rettskilde*, Festskrift til Carl August Fleischer, 2006, s. 363.

1.5 Fremstillingen videre

Oppgaven er delt inn i tre hovedproblemstillinger som former den videre fremstillingen. I kapittel 2 vil det gis en redegjørelse for straffelovens korrupsjonsbestemmelse, inkludert en kort historikk og hensynene bak bestemmelsen. I kapittel 3 redegjøres det for korrupsjonsbestemmelsens fordelsbegrep, før det i kapittel 4 redegjøres for innholdet i utilbørighetsvilkåret. I kapittel 5 vurderes det hvilke momenter som gjør seg gjeldende i utilbørighetsvurderingen og hvilken vekt de forskjellige momentene har. Dette kapittelet vil utgjøre oppgavens tyngdepunkt. I kapittel 6 vil det kort redegjøres for facilitation payments i utlandet og deres rolle i utilbørighetsvurderingen. Avslutningsvis vil det i kapittel 7 foretas en vurdering av den rettslige reguleringen av den nedre grense for korrupsjon i Norge etter gjeldende rett.

2 Straffelovens korrupsjonsbestemmelse

2.1 Innledning

I dette kapitlet redegjøres det for straffelovens korrupsjonsbestemmelse, herunder korrupsjonslovgivningens utvikling og de formål og hensyn som ligger bak kriminaliseringen av korrupsjon. Det vil videre redegjøres kort for de felles objektive vilkår for aktiv og passiv korrupsjon etter straffeloven § 387.

2.2 Begrepet korrupsjon

Begrepet korrupsjon dekker et bredt spekter av handlinger. Det finnes flere ulike definisjoner av korrupsjon. I denne avhandlingen legges en vid forståelse av begrepet til grunn, og korrupsjon forstås som tilfeller hvor personer i tillitsposisjoner utnytter posisjonene som byttmiddel for å oppnå personlige fordeler. Et typisk eksempel er tolleren som mot betaling unnlater å kontrollere smugleren.¹⁶

2.3 Korrupsjonslovgivningens utvikling

I 2003 innførte Norge det som da ble kalt ”verdens strengeste antikorrupsjonslovgivning”.¹⁷ De nye lovreglene om korrupsjon ble vedtatt som en del av gjennomføringen av Norges folkerettslige forpliktelser etter Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon av 27. januar 1999.¹⁸ På flere punkter går straffeloven § 387 lenger i å kriminalisere korrumpert atferd enn det konvensjonen krever.¹⁹ Bakgrunnen er at lovgiver har hatt et klart mål om at Norge skal være i front når det gjelder bekjempelse av korrupsjon. Ved utarbeidelsen av de nye korrupsjonsbestemmelsene uttalte Justiskomiteen at det er ønskelig ”at Norge skal være et foregangsland innen kampen mot korrupsjon på alle nivå, og at vårt lovverk på området kan være normdannende internasjonalt”.²⁰

Før endringen i 2003 var ikke korrupsjon noe fremtredende tema i straffeloven og betegnelsen ”korrupsjon” ble ikke brukt i loven.²¹ Det fantes ingen egen bestemmelse om korrupsjon. Lovgivningen om korrupsjon var spredt rundt på forskjellige bestemmelser i straffeloven.²²

---

¹⁶ Transparency International Norge, ”Hva er korrupsjon?”, (2016)

¹⁷ Lov av 4. juli 2003 nr. 79, Bjerknes (2014).

¹⁸ Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, (Bergen 2010), s. 437.

¹⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 53.

²⁰ Innst.O. nr. 105 (2002-2003) s. 2.

²¹ Transparency Norge (2016).

²² Stordrange, Bjørn, *Forbrytelser mot vårt økonomiske system*, 3. utg. (Oslo 2014) s. 125.

Mottak av bestiktelser i næringslivet kunne for eksempel straffes etter utroskapsbestemmelsene i straffeloven 1902 § 275, mens korrupsjon ved bestikkelse av offentlig tjenestemann kunne straffes etter straffeloven 1902 §§ 112 og 113.²³ Det fantes altså straffebed som omhandlet korrupsjon før 2003 også, men de var ikke hensiktsmessige – det var blant annet ubegrunnede forskjeller i både strafferammer og straffbarhetsvilkår for offentlig og privat sektor, samt at foreldelsesfristene ble ansett å være for korte.²⁴

Den nye korrupsjonslovgivningen sto i sterk kontrast til det tidligere synet på korrupsjon i Norge. Det er illustrerende at norske bedrifter helt frem til 1996 kunne få skattefradrag for utgifter til bestiktelser til privat og offentlig sektor i utlandet.²⁵ Først da fikk dagjeldende skattelov et tillegg om at fradrag ikke gis for bestiktelser som er vederlag for urettmessig motytelse.²⁶ Norske myndigheter finansierte dermed i realiteten deler av bestikkelsen.²⁷

Den rettslige reguleringen av korrupsjon har altså endret seg svært mye de siste tiårene. Det er først de siste tjue årene at korrupsjon er satt på dagsordenen i Norge og er gitt stor medieomtale. I nyere tid har det vært flere korrupsjonssaker oppe for domstolene som har startet med at journalister har avdekket omfattende forhold som har pågått over lang tid. Fokuset på korrupsjon i media har bidratt til å øke bevisstheten hos folk flest om at slike forhold er uakseptable.²⁸

2.4 Formål og hensyn bak korrupsjonsbestemmelsen

2.4.1 Generelle hensyn

Metodisk sett vil hensynene bak en lovbestemmelse ha relevans ved tolkningen av bestemmelsens innhold.²⁹ Ved korrupsjonsstraff vil særlig hensynene som fremkommer i forarbeidene være av betydning, da disse hensynene fremstår som begrunnelsen bak korrupsjonsbestemmelsen. Hensynene gir uttrykk for hva lovgiver ønsket å oppnå med

---

²³ Stoltenberg, Lars og Schea, Trond Erik, Fra ØKOKRIM: Straffebedene mot korrupsjon - utilbørighetsvilkåret, *Tidsskrift for strafferett*, nr. 1 2007, s. 76. I tillegg kunne den aktive bestikker straffes for medvirkning etter strl. § 275 (næringslivet) eller strl. § 128 (offentlig tjenestemann).

²⁴ Stoltenberg (2007) s. 77 og Renå, Helge, *Norges integritetssystem – ikke helt perfekt?* (Oslo 2012) s. 45.

²⁵ Stoltenberg (2007) s. 77.

²⁶ Lov 13. desember 1996 nr. 83. Bestemmelsen er nå nedfelt i lov 26. mars 1999 om skatt av formue og inntekt § 6-22.

²⁷ Gedde-Dahl (2008) s. 37.

²⁸ Gedde-Dahl (2008) s. 218 flg.

²⁹ Eckhoff (2001) s. 71-72.

korrupsjonsbestemmelsen, slik at hensynene således gir uttrykk for lovgiverviljen. Hensynene bak korrupsjonsbestemmelsen vil derfor kunne tillegges betydelig vekt ved tolkningen av bestemmelsen. Videre i avhandlingen vil hensynene bak korrupsjonsbestemmelsen bli benyttet som reelle hensyn i noen av drøftelsene.

Korrupsjon er en svært samfunnsskadelig forbrytelse som det av mange grunner er viktig å motarbeide gjennom straffelovgivningen.³⁰ Korrupsjon er et stort globalt problem og forekommer over hele verden – også i Norge. Forarbeidene peker på at korrupsjon utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og den sosiale rettferdighet, ved at korrupsjon svekker moralske og etiske verdier.³¹ Korrupsjon kan også hindre økonomisk utvikling, skape forskjellsbehandling og virke konkurransevridende, ved at den reelle og redelige konkurransen blir undergravet. Derfor er det viktig at korrupsjon effektivt og aktivt bekjempes, både nasjonalt og internasjonalt.³²

Korrupsjonsbestemmelsen skal verne om en stor samling kjerneinteresser, som krav til habilitet, saklighet og likhet ved myndighetsutøvelse og tillit til forvaltningens upartiskhet og integritet. Videre kan korrupsjon ofte føre til andre former for kriminalitet, slik som utpressing, trusler, dokumentfalsk, skatteunndragelser m.m. Kriminalisering av korrupsjon er derfor også et middel mot svart økonomi.³³ Det er i tillegg funnet sammenhenger mellom korrupsjon og alvorlig internasjonal kriminalitet, som terrorisme, narkotikakriminalitet og hvitvasking av illegal kapital.³⁴ Siden korrupsjon er straffbart, medfører korrupsjonshandlinger også avhengighetsforhold til de andre partene som kan innebære sårbarhet for nye og andre typer forbrytelser. Dersom man først har mottatt en bestikkelse, er man utsatt for å bli presset med at bestikkelsen vil bli offentliggjort.³⁵ Korrupsjon er en særdeles skjult form for kriminalitet, og risikoen for å bli oppdaget er generelt svært liten.³⁶ Korrupsjon er vanskelig å oppdage fordi korrupsjonshandlingene ofte er tilknyttet lovlig virksomhet, noe som gjør det desto viktigere å forhindre korrupsjon.

---

³⁰ Matningsdal (2010), s. 437.

³¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 5 og Økokrim, *Hva er korrupsjon*, 21.04.2016.

³² Innst.O.nr. 105 (2002-2003) s. 2.

³³ NOU 2002: 22 s. 30.

³⁴ Utenriksdepartementet, *Kamp mot korrupsjon*, 31.05.2009.

³⁵ Stordrange (2014) s. 134.

³⁶ Gedde-Dahl (2008), s. 10.

2.4.2 Særlige hensyn i offentlig sektor

Korrupsjon kan være skadelig både for offentlig og privat virksomhet.

I offentlig sektor er viktigheten av å bekjempe korrupsjon imidlertid særlig høy. Ved offentlig myndighetsutøvelse gjelder det et alminnelig saklighetskrav. Dette innebærer at myndighetsutøvelsen skal være saklig og forsvarlig og skje uten påvirkning av utenforliggende hensyn, slik at uriktig tjenesteutøvelse ikke finner sted.³⁷ Forbud mot korrupsjon bidrar således til å motvirke at det legges vekt på utenforliggende hensyn og at det offentlige tar upartiske avgjørelser.

Allmennhetens tillit til offentlige myndigheters upartiskhet og integritet er videre et vesentlig hensyn bak kriminaliseringen av korrupsjon. En slik tillit til den offentlige forvaltning er en forutsetning for et stabilt demokrati.³⁸ Korrupsjon kan påvirke den offentlige myndighetsutøver til å treffe feilaktige avgjørelser. Det er i seg selv uheldig at det treffes uriktige vedtak som følge av korrupsjon, men også hvor en tjenestemann kun mottar en bestikkelse uten å yte gjengjeld i form av et uriktig vedtak, vil han gjøre seg sårbar for press. Det vil fremstå utad som om det foregår uriktig myndighetsutøvelse når en tjenestemann mottar bestikklser, uavhengig av om han faktisk begår en uriktig tjenestehandling eller ikke.³⁹ Dersom korrupsjon i offentlig sektor blir kjent, vil det medføre svekket tillit og omdømmetap. Forbud mot korrupsjon i offentlig sektor kan begrunnes i hensynet til en velfungerende offentlig forvaltning.⁴⁰

2.4.3 Særlige hensyn i privat sektor

I private virksomheter vil ikke de samme offentligrettslige saklighetshensyn gjøre seg gjeldende. Det er likevel viktig å bekjempe korrupsjon også i privat sektor. I det private næringsliv virker korrupsjon konkurransevridende og dermed illojalt og svikaktig overfor andre næringsdrivende og forbrukerne.⁴¹ Dersom det blir offentlig kjent at en bedrift er korrupt, vil det kunne medføre direkte økonomisk tap og også tap av omdømme og tillit i markedet. For næringslivet kan korrupsjon hindre økonomisk utvikling og innebære økte

---

³⁷ NOU 2002: 22 s. 30.

³⁸ NOU 2002: 22 s. 30.

³⁹ NOU 2002: 22 s. 30.

⁴⁰ NOU 2002: 22 s. 30.

⁴¹ NOU 2002: 22 s. 30 og Stordrange (2014) s. 134.

kostnader og økt risiko.⁴² Forbud mot korrupsjon i næringslivet kan således begrunnes i hensynet til fri konkurranse og et velfungerende marked.⁴³

2.5 Kort om de felles objektive vilkår for passiv og aktiv korrupsjon

For at det skal foreligge straffbar korrupsjon må en rekke objektive vilkår være oppfylt. I det følgende vil det redegjøres kort for vilkårene som er felles for passiv og aktiv korrupsjon. Vilåret ”utilbørlig fordel” vil bli behandlet mer inngående i kapittel 3, 4 og 5, da det er avhandlingens hovedfokus.

Etter straffeloven § 387 første ledd er både aktiv og passiv korrupsjon straffbart. Passiv korrupsjon eller passiv bestikkelse foreligger når man ”*krever, mottar eller aksepterer et tilbud*” om en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av en stilling, et verv eller utføringen av et oppdrag, jf. § 387 a. Aktiv korrupsjon foreligger når man ”*gir eller tilbyr*” noen en utilbørlig fordel i en tilsvarende situasjon, jf. § 387 b.⁴⁴ Både aktiv og passiv korrupsjon er selvstendige forbrytelser som kan straffes uavhengig av hverandre.

I avhandlingen vil begrepene aktiv bestikker eller bestikker benyttes om den som gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel. Begrepene passiv bestikker eller mottaker vil benyttes om den som krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel. Begrepene vil benyttes om hverandre for å få bedre flyt og variasjon i teksten. Begrepene ”den passive bestikker” og ”mottaker” er ikke helt dekkende, idet begrepene også omfatter de som krever eller på annen måte selv tar initiativet til bestikkelsen. Det vil imidlertid være nødvendig med kortfattede fellesbetegnelser for å gjøre teksten leservennlig. Disse begrepene benyttes også av forarbeidene og i juridisk litteratur.⁴⁵

Felles for både aktiv og passiv korrupsjon er vilkåret om at fordelene må gis eller mottas i anledning av den passive bestikkers ”*stilling, verv eller utføringen av oppdrag.*”

I forarbeidene understrekes det at begrepene stilling, verv eller oppdrag ”*favner vidt, og omfatter alle typer av ansettelsesforhold, verv og oppdragsforhold for offentlige og private*

---

⁴² Utenriksdepartementet (2009).

⁴³ NOU 2002: 22 s. 30.

⁴⁴ Se Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 56-57 og Matningsdal (2010) s. 444-446 for en nærmere redegjørelse av hva som ligger i handlingsalternativene ”krever”, ”mottar”, ”aksepterer”, ”gir” eller ”tilbyr.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 12, Andenæs, Johs., *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*, samlet utgave v/Kjell Andorsen (2008) s. 419.

arbeids- og oppdragsgivere”.⁴⁶ Også stilling, verv eller oppdrag som utøves i utlandet er omfattet, jf. straffeloven § 387 annet ledd.

Videre må fordelten gis, tilbys, kreves, mottas eller aksepteres ”i *anledning av*” stillingen, vervet eller oppdraget. Det må dermed være en sammenheng mellom den utilbørlige fordelten på den ene siden og stillingen, vervet eller oppdraget på den andre siden.⁴⁷ I kravet til sammenheng ligger at fordeler som den passive bestikker tilbys, krever eller mottar som privatperson, ikke vil ha sammenheng med vedkommendes stilling, verv eller oppdrag, og faller derfor utenfor bestemmelsens virkeområde.⁴⁸

Etter ordlyden er det tilstrekkelig at bestikkelsen har skjedd ”i *anledning av*” mottakerens stilling, verv eller oppdrag for å være straffbar. Det kreves således ikke at fordelten var ment å påvirke mottakeren til å handle pliktstridig. Det kan derfor idømmes straff selv om den passive bestikker ikke kunne ha handlet annerledes innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Det kreves imidlertid mer enn ellers for at slike handlinger kan karakteriseres som utilbørlige.⁴⁹

---

⁴⁶ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 53.

⁴⁷ Matningsdal (2010) s. 438.

⁴⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁴⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54 og Matningsdal (2010) s. 439.

3 Fordelsbegrepet

3.1 Innledning

For å fastlegge den nedre grense for korrupsjon er det sentrale vilkår etter straffeloven § 387 hvorvidt bestikkelsen utgjør en ”utilbørlig fordel”. Vilkåret reiser to hovedspørsmål. For det første reises spørsmålet om hva som regnes som en *fordel* i lovens forstand. For det andre reises spørsmålet om hvilke fordeler som så er *utilbørlige*. Formålet med dette kapitlet er å redegjøre for hvilke ytelser som utgjør en fordel etter straffeloven § 387.

3.2 Definisjon av fordelsbegrepet

Straffeloven § 387 gir ingen definisjon av fordelsbegrepet. Utgangspunktet må derfor tas i ordlyden. Ordlyden tilsier at en ”*fordel*” må være et gode eller en begunstigelse for mottakeren og refererer til en positiv ytelse med nytteverdi. Ordet ”fordel” gir i seg selv ingen veiledning for å besvare hvilke ytelser som omfattes av fordelsbegrepet eller om det gjelder noen begrensninger mot noen typer ytelser. Det er ingenting i ordlyden som tilsier en innskrenkende fortolkning av fordelsbegrepet. Utgangspunktet etter ordlyden må derfor være at alt som kan utgjøre et gode eller kan være gunstig er omfattet av begrepet. ”Fordel” er dermed et vidt begrep med en omfattende rekkevidde. Denne forståelsen er lagt til grunn i forarbeidene, som oppstiller følgende definisjon:

”Alt den passive bestikker ser seg tjent med eller kan dra nytte av, er å anse som en fordel i lovens forstand.”⁵⁰

Forarbeidenes fordelsdefinisjon er vidtgående og omfatter både privat og offentlig sektor. Definisjonen er også lagt til grunn i rettspraksis.⁵¹ Spørsmålet videre er hva som nærmere ligger i fordelsbegrepet og hvilke fordeler som omfattes.

---

⁵⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁵¹ LH-2007-158006, ”Lovens fordelsbegrep er ment å være vidtrekkende”.

3.3 Må fordelene ha økonomisk verdi?

Spørsmålet i dette delkapitlet er om bestikkelsen må ha økonomisk verdi for å utgjøre en ”fordel” etter straffeloven § 387.

Ordlyden i straffeloven § 387 taler kun om en ”fordel” og gir ingen henvisninger på om fordelene må ha økonomisk verdi. Forarbeidene uttaler at en fordel normalt vil ha økonomisk verdi, og at en typisk bestikkelse ofte vil være penger eller gjenstander med en viss verdi. Det er imidlertid ikke et krav at fordelene må ha selvstendig materiell verdi.⁵² Fordelsbegrepet omfatter også seksuelle tjenester, at ens barn slipper inn på en privatskole, tildeling av en orden, medlemskap i en eksklusiv klubb eller god publisitet i media.⁵³ Også innsideopplysninger om et aksjeselskap, som i seg selv er uten økonomisk verdi, men som den passive bestikker kan nyttiggjøre seg ved å kjøpe eller selge aksjer, vil være omfattet.⁵⁴ Disse eksemplene fra forarbeidene viser at fordelene ikke behøver å ha økonomisk verdi for å være straffverdig. I alle disse tilfellene kan straff for korrupsjon være aktuelt for både den aktive og passive bestikker, dersom de øvrige vilkår for straff er oppfylt.⁵⁵

Et illustrerende eksempel på at ytelser uten netto økonomisk verdi for mottakeren har blitt ansett som en fordel, finner vi i Namsmann-saken.⁵⁶ Et av spørsmålene for Høyesterett var hvorvidt dekning av kostnader kunne regnes som en ”fordel” i straffelovens forstand. I saken hadde en namsmannfullmektig behandlet en namssak for en privat part på fritiden, noe som innebar misbruk av hans stilling. Namsmannfullmektigen hadde fått dekket kostnadene han hadde med saken, i form av reiseutgifter mv., av den private parten. Fullmektigen anførte at disse utbetalingene ikke kunne innebære noen ”fordel”, da de bare dekket hans kostnader og ikke gav ham noen netto økonomisk gevinst. Førstvoterende uttalte at siden det ikke er en forutsetning at fordelene må ha materiell verdi for den passive bestikker, så må det innebære at en utbetaling kan være en fordel selv om utbetalingen ikke innebærer en netto økonomisk verdi for mottakeren.⁵⁷ Når arbeidet namsmannfullmektigen utførte for den private parten innebar en ”graverende tilsidesettelse av grunnleggende tjenesteplikter” og han både utførte og fikk dekning for utgiftene ved arbeidet, mente førstvoterende at vilkåret om ”fordel” var oppfylt.⁵⁸

---

⁵² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁵³ NOU 2002: 22 s. 38.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁵⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁵⁶ Rt-2011-1495.

⁵⁷ Rt-2011-1495, avsnitt 28-30.

⁵⁸ Rt-2011-1495, avsnitt 30.

Et annet eksempel finner vi i Au Pair-saken, hvor en politibetjent misbrakte sin stilling ved å godkjenne en søknad om oppholdstillatelse for sin filippinske svigerinne, slik at hun kunne jobbe som au pair i Norge.⁵⁹ Hun var tidligere nektet innreise. Tingretten ”*var ikke i tvil*” om at betjenten med den uriktige søknadsinnvilgelsen hadde gitt sin svigerinne en ”*fordel*” som var utilbørlig, selv om denne fordelten ikke hadde selvstendig økonomisk verdi.

Tjenestemannen ble dømt for aktiv korrupsjon.

At fordelten ikke behøver å ha økonomisk verdi samsvarer også med hensynene bak kriminaliseringen av korrupsjon. Selv om ytelsen ikke har økonomisk verdi kan den likevel bidra til forskjellsbehandling og hindre sosial rettferdighet og reell konkurranse. Disse hensyn trekker i retning av at ikke-økonomiske bestikkelser må straffes på lik linje med bestikkelser av økonomisk verdi. Utgangspunktet er etter dette at bestikkelsen ikke behøver å ha noen økonomisk verdi for at den skal være en ”fordel” i lovens forstand. Så lenge den passive bestikker ser seg tjent med eller kan dra nytte av ytelsen, er den regnet som en fordel og kan straffes som korrupsjon dersom også lovens andre vilkår er oppfylt.

3.4 Kan en unnløtelse utgjøre en fordel?

Det oppstår videre et spørsmål om en unnløtelse kan utgjøre en ”fordel” og dermed omfattes av fordelsbegrepet i straffeloven § 387.

Uttalelsene i forarbeidene om at en fordel er ”*alt den passive bestikker ser seg tjent med*”, taler for at også unnløtelser kan utgjøre en fordel. En unnløtelse av å foreta en handling kan på samme måte som en positiv handling være noe den passive bestikker ser seg tjent med. En unnløtelse kan for eksempel være en tolltjenestemann som unnløter å melde fra om et tollbeslag, eller en polititjenestemann som unnløter å skrive ut forelegg til en som er stoppet i fartskontroll. Unnløtelser vil utgjøre en fordel for vedkommende som slipper å betale forelegg og for vedkommende som slipper unna med smugling. En fordel behøver således ikke være en aktiv handling. Også unnløtelser omfattes av fordelsbegrepet.

---

⁵⁹ TSTRO-2008-38700

3.5 Må bestikkelsen være til fordel for den passive bestikker?

I dette delkapitlet behandles spørsmålet om bestikkelsen må være til fordel for den passive bestikker for at han skal kunne straffes, eller om bestikkelsen kan være til fordel for en tredjeperson.

Etter straffeloven § 387 må fordelen kreves, mottas eller aksepteres på vegne av ”*seg eller andre*” i bokstav a, eller gis eller tilbys ”*noen*” i bokstav b. Formuleringen ”*for seg eller andre*” og ordet ”*noen*”, tilsier at det kan foreligge straffbar korrupsjon selv om fordelen er ment å komme andre enn den passive bestikker til gode. Bestikkelsen kan dermed være til fordel for en tredjepart og det er ikke noe krav om at bestikkeren gir fordelen til den han ønsker å påvirke beslutningen til. Den passive bestikker kan likevel straffes selv om han personlig ikke har mottatt noen fordel.

Ved å formulere ordlyden slik, rammer bestemmelsen en videre personkrets. Lovgiver har dermed begrenset mulighetene til å omgå bestemmelsen. Det ville være enkelt å omgå bestemmelsen dersom det kun var den passive bestikker selv som måtte ha mottatt bestikkelsen for at det skulle kunne foreligge en fordel og dermed et straffbart korrupsjonsforhold. Det vil for eksempel hjelpe lite å forby saksbehandleren i kommunen å ta i mot en reise av en som ønsker å få innvilget sin byggesøknad, hvis det uansett er tillatt å gi den samme reisen til hans kone. Selv om gaven blir gitt til saksbehandlerens kone, vil en slik gave normalt være like egnet til å påvirke saksbehandlerens avgjørelse som om han skulle fått gaven selv.

Det kan også foreligge korrupsjon selv om fordelen tilfaller andre enn fysiske personer – for eksempel en forening som den passive bestikker er medlem av.⁶⁰ Forarbeidene viser til et eksempel hvor bestikkelsen settes inn på en konto som disponeres av et aksjeselskap.⁶¹ Det tilføyes at selv fordeler som gis til en veldedig organisasjon kan gi grunnlag for straff etter korrupsjonsbestemmelsen.⁶² Mottakeren av fordelen kan i slike tilfeller straffes for medvirkning til korrupsjon dersom vedkommende har utvist forsett i forhold til de faktiske omstendighetene som gjør at forholdet er korrupsjon.⁶³

---

⁶⁰ Matningsdal (2010) s. 440.

⁶¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

⁶² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

⁶³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

3.6 Subjektiv eller objektiv tolkningsstandard?

Spørsmålet i det følgende er om mottakerens subjektive oppfatning av hva som utgjør en ”fordel” er relevant ved fordelsvurderingen.

I de fleste tilfeller vil det ikke skape problemer å fastslå om en ytelse er en fordel eller ikke. Dersom en tjenestemann har mottatt feriereiser, håndverkertjenester, vinflasker eller lignende, er det på det rene at han mottatt en fordel. Disse ytelsene har en viss verdi og er ytelser de fleste har interesse av, og er klart omfattet av fordelsbegrepet.⁶⁴ I andre tilfeller kan det imidlertid tenkes at tjenestemannen er avholdsmann, ikke har behov for håndverkertjenester eller ikke er interessert i noen feriereise.⁶⁵ Ytelsen vil i slike tilfeller være verdiløs for denne mottakeren ut i fra hans egen subjektive oppfatning av hva som for ham utgjør en fordel. Har den passive bestikker i slike tilfeller likevel mottatt en fordel i lovens forstand?

Utgangspunktet må være at en bestikker vil ha liten interesse av å gi en ytelse som mottakeren ikke ønsker. På samme måte vil den passive bestikker sjeldent ha interesse av å motta en ytelse vedkommende ikke ser noen nytte i, annet enn i rene høflighetstilfeller. Man kan også tenke seg tilfeller hvor tjenestemannen har særlige interesser som gjør at en ytelse som de færreste ville ha interesse av, fremstår som en fordel for ham. For eksempel dersom den passive bestikker har en spesiell samleinteresse. Ytelsen vil kunne være en ”fordel” som kan påvirke mottakerens beslutninger selv om den ikke har noen verdi objektivt sett. Spørsmålet om hvilken tolkningsstandard som skal legges til grunn for å tolke om det foreligger en fordel har derfor praktisk interesse.⁶⁶ I denne forbindelse er det tre tolkningsalternativer som utpeker seg.⁶⁷ Det første alternativet er å legge en objektiv standard av fordelsbegrepet til grunn, slik at det avgjørende vil være om ytelsen fremstår som en fordel etter en generell ytre vurdering. En annen løsning er å legge en subjektiv standard til grunn, hvor det er avgjørende hvorvidt mottakeren selv betrakter ytelsen som en fordel. En mellomløsning kan være å anse de subjektive forhold som relevante momenter i en objektiv helhetsvurdering.⁶⁸

Ordlyden i straffeloven § 387 sier ikke uttrykkelig noe om hvilken tolkningsstandard som skal benyttes for å fastslå om det foreligger en ”fordel”. I begrepet ”fordel” ligger det imidlertid en

---

⁶⁴ Thrap-Meyer, Robin, *Korrupsjon og straffelov: En studie av straffeloven §§ 112 og 113* (Oslo 2001) s. 287.

⁶⁵ Thrap-Meyer (2001) s. 287.

⁶⁶ Thrap-Meyer (2001) s. 288.

⁶⁷ Thrap-Meyer (2001) s. 287-291.

⁶⁸ Thrap-Meyer (2001) s. 287.

forutsetning om at bestikkelsen må utgjøre et gode for mottakeren. Denne forutsetningen taler for at ytelser som *ikke* kommer mottakeren til gode, heller ikke utgjør en fordel etter § 387. Ordlyden taler dermed for å legge en subjektiv vurderingsnorm til grunn.

Uttalelsen i forarbeidene om at en fordel i lovens forstand er alt den passive bestikker ”*ser seg tjent med*” eller ”*kan dra nytte av*”, kan forstås som at mottakeren selv må se seg tjent med eller dra nytte av bestikkelsen for at det skal foreligge en fordel.⁶⁹ En slik forståelse trekker i retning av at en subjektiv tolkningsstandard må legges til grunn. Uttalelsen kan imidlertid også tyde på at lovgivers hensikt har vært at *både* en subjektiv og en objektiv tolkningsnorm skal vektlegges ved fordelsvurderingen. Ordlyden ”*ser seg tjent med*” kan sikte til mottakerens subjektive preferanser av hva som for ham utgjør en fordel. Videre kan ordlyden ”*kan dra nytte av*” sikte til at mottakeren kan dra nytte av alt som objektivt sett utgjør en fordel. Forarbeidene gir ikke en klar løsning på spørsmålet. Forståelsen av forarbeidenes uttalelse som at både en subjektiv og en objektiv tolkningsnorm skal legges til grunn, er imidlertid støttet i juridisk teori.⁷⁰

I Namsmann-saken ble, som nevnt ovenfor, dekning av utgifter ansett å være en fordel.⁷¹ For namsmannfullmektigen selv fremsto det ikke som en fordel at han fikk kompensasjon for de utgiftene han hadde hatt under arbeidet med saken. Han satt ikke igjen med noen form for netto fordel, men fikk kun dekket sine faktiske utgifter. Høyesteretts avgjørelse tyder på at de la et objektivt fordelsbegrep til grunn. Lovens fordelsvilkår vil etter en slik forståelse være oppfylt ved at en bestikkelse utad kan anses som en fordel. Det vil være tilstrekkelig at fordelene utad utgjør en berikelse, selv om det ikke føles slik for mottakeren i den aktuelle sak. Avgjørelsen trekker i retning av at en objektiv tolkningsnorm må legges til grunn.

Hensynene bak kriminaliseringen av korrupsjonshandlinger trekker i forskjellige retninger. En ren subjektiv vurdering vil medføre at ytelser mottaker ikke ser seg tjent med heller ikke vil bli regnet som en fordel. Ved en ren subjektiv tolkningsstandard vil for eksempel en bestikkelse i form av en fotballtur kunne være straffriende hvor mottakeren ikke har noen interesse av fotball, og dermed ikke ser seg tjent med denne gaven. Dette vil skape vanskelige bevisspørsmål, da det vil kreve mye å bevise at mottakeren faktisk ser seg tjent med

---

⁶⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

⁷⁰ Thrap-Meyer (2001) s. 289.

⁷¹ Rt-2011-1495. Se kapittel 3.3 ovenfor.

bestikkelsen. Selv om mottaker ikke ser seg tjent med ytelsen, vil ytelsen kunne fremstå som en berikelse for mottakeren utad. En ren subjektiv vurdering vil i slike tilfeller være uheldig. Hensynet til allmennhetens tillit til offentlig forvaltning og det private næringsliv taler for at det avgjørende må være hvordan forholdet fremstår utad. Alle ytelser som utad kan ses på som en fordel må kunne betraktes som en fordel i lovens forstand. Bevisshensyn og hensynet til en effektiv og anvendelig straffebestemmelse taler derfor mot en ren subjektiv tolkningsstandard for å avgjøre hva som utgjør en fordel.

Heller ikke en ren objektiv vurdering vil være hensiktsmessig. En ren objektiv vurdering av om det foreligger en fordel eller ikke, tar ikke hensyn til mottakerens personlige motivasjon for å utføre den korruperte handling. Hvor mottakeren selv ikke ser nytten i ytelsen, er det nærliggende å tenke seg at vedkommende ikke vil bli påvirket av ytelsen i særlig grad. I tilfeller hvor mottakeren selv oppfatter ytelsen som en fordel vil faren for korrupsjon være størst. En ren objektiv vurderingsnorm vil være uheldig ved at man da ser bort i fra at mottakerens subjektive forhold vil ha noe å si for hvor effektivt bestikkelsen fungerer. En ren objektiv vurdering vil også være uheldig i tilfeller hvor fordelene sett utad ikke har noen verdi, men hvor den er en klar fordel for den aktuelle mottaker på grunn av spesielle interesser. Ved en ren objektiv vurdering vil bestikkelsen i slike tilfeller ikke kunne straffes, selv om bestikkelsen utgjør en fordel for mottakeren og dermed kan påvirke hans beslutning.

En tolkning av ordlyden, forarbeidene, rettspraksis og hensynene bak straffebudet oppstiller ikke noe klart svar på hvilken tolkningsnorm som skal benyttes. Drøftelsen ovenfor viser at både en ren objektiv og en ren subjektiv tolkningsstandard blir for snever og medfører at viktige hensyn ikke blir tatt med i vurderingen av om det foreligger en fordel. Både rent objektive og rent subjektive fordeler kan være effektive bestikkelser. Momentene i drøftelsen taler for at tolkningen av forarbeidenes uttalelse bør forstås dit hen at en objektiv tolkningsnorm, hvor også mottakerens subjektive forhold kan trekkes inn, må legges til grunn. Det vil føre til en effektiv og praktisk gjennomførbar lovbestemmelse. En slik løsning er også støttet av Thrap-Meyer.⁷² Konklusjonen må derfor bli en mellomløsning hvor mottakerens subjektive forhold er relevante momenter i en objektiv helhetsvurdering.

---

⁷² Thrap-Meyer (2001) konkluderer på s. 291 med at ”en yttelse er en fordel når den objektivt sett fremstår som en fordel, og når en objektiv vurdering av tjenestemannens subjektive preferanser tilsier at ytelsen utgjør en fordel.”

3.7 Sammenfatning av fordelsbegrepet

Fordelsbegrepet er svært vidt og omfatter alle ytelser som mottakeren objektivt eller subjektivt ser seg tjent med eller kan dra nytte av. En fordel kan således være alt mulig. Det kan ikke oppstilles noe krav om at bestikkelsen må ha økonomisk verdi eller andre krav til ytelsens art eller omfang for å være omfattet av fordelsbegrepet. En ytelse behøver heller ikke utgjøre en fordel for den passive bestikker selv for at vedkommende skal kunne straffes for korrupsjon. Bestikkelsen kan like gjerne være til fordel for en tredjeperson.

Når fordelsbegrepet favner så vidt, er det fare for at tilfeller som ikke skal eller bør kriminaliseres vil falle inn under ordlyden. Hvor retten vurderer om bestikkelsen utgjør en fordel ut i fra en objektiv tolkningsstandard, vil det kunne innebære at mottaker ikke selv mener at ytelsen er en fordel. Dette fører til at lovens fordelsbegrep isolert sett kan oppfattes som uklart og uforutsigbart. Fordelsbegrepet må imidlertid ses i sammenheng med utilbørighetsvilkåret. Det innebærer at fordelene også må være utilbørlig for å være straffbar. Grensen mellom lovlige ytelser og straffbar korrupsjon trekkes dermed av utilbørighetsvilkåret, og ikke ved en innskrenkende fortolkning av fordelsbegrepet.⁷³

---

⁷³ Thrap-Meyer (2001) s. 273.

4 Utilbørighetsvilkåret

4.1 Innledning

Etter at det er klarlagt at en ytelse utgjør en fordel, må det videre vurderes om fordelene er ”utilbørlig”. En fordel kan bare være straffbar dersom den også er utilbørlig. Det er altså ikke hvilken som helst fordel som rammes av korrupsjonsbestemmelsen. Formålet med dette kapitlet er å redegjøre for hva som ligger i utilbørighetsvilkåret.

4.2 Utilbørighetsvilkåret som rettslig standard

Straffeloven § 387 fastsetter straff for den som krever, mottar, aksepterer, gir eller tilbyr noen en *utilbørlig fordel*. Begrepet ”utilbørlig” er en rettslig standard, noe som innebærer at innholdet i begrepet utvikler seg i takt med samfunnsutviklingen.⁷⁴ Vurderingen av hvilke fordeler som er utilbørlige vil dermed ikke være fastlagt, men vil endre seg over tid. Det kan derfor ikke oppstilles klare grenser for hva som omfattes av utilbørighetsbegrepet, noe som kan reise vanskelige avgrensningsspørsmål.⁷⁵

Det fremkommer av forarbeidene at det nærmere innholdet i utilbørighetskriteriet må fastlegges av domstolene.⁷⁶ Det er imidlertid ikke den enkelte dommers personlige oppfatning som er avgjørende for hvilke handlinger som anses som utilbørlige og dermed straffbare. Forarbeidene fastslår at:

[Utilbørighets]vurderingen skal bero på oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen.

*Utilbørighetsstandarden vil derfor ikke ligge fast, men utvikles på bakgrunn av det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid.*⁷⁷

Fordelen med å benytte en rettslig standard i straffebudet er at bestemmelsen blir dynamisk og kan endre seg i takt med samfunnsutviklingen. Man oppnår da en fleksibel bestemmelse som kan følge utviklingen etter hvert som synet på korrupsjon endrer seg. Ulempen med å anvende en rettslig standard er at bestemmelsen kan bli for generell, og dermed gjøre det vanskelig for

---

⁷⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34-35.

⁷⁵ Stordrange (2014) s. 159.

⁷⁶ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34.

⁷⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34.

aktørene å forutberegne sin rettsstilling. Det vil spesielt gjelde før innholdet i standarden er blitt nærmere fastlagt av domstolene.

4.3 Utilbørighetsvilkåret og forholdet til det strafferettslige legalitetsprinsippet

På strafferettens område er legalitetsprinsippet lovfestet i Grunnloven § 96, og prinsippet har således stor vekt. Det strafferettslige legalitetsprinsipp slik det fremkommer av Grunnloven § 96 innebærer at ingen kan straffes for forhold som ikke tydelig er gjort straffbare ved lov. For å oppfylle kravet legalitetsprinsippet oppstiller, må det enkelte straffebud være tilstrekkelig klart og entydig. En rettslig standard som er utydelig kan komme i konflikt med legalitetsprinsippet som gjelder på strafferettens område. Det kan derfor reises spørsmål ved om utilbørighetsvilkåret oppfyller det strenge klarhetskravet for straffebud som gjelder etter Grunnloven § 96.⁷⁸

Bruken av rettslige standarder på strafferettens område har vært omdiskutert. I Rt. 2005 s. 1628 uttalte et enstemmig Høyesterett:

*”Anvendelse av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner er ikke uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96. Jeg er enig med lagmannsretten i at denne type straffebestemmelser må tolkes med varsomhet, ... ”*⁷⁹

Ved utarbeidelsen av de nye korrupsjonsbestemmelsene var det uenighet rundt hvorvidt grensen mellom lovlige fordeler og straffbar korrupsjon kunne trekkes ved et så skjønnsmessig vilkår som ”utilbørlig”. Under høringsrunden uttrykte Hordaland Statsadvokatembeter blant annet at lovteksten var for vid i sin utforming, noe som fremsto som ”problematisk i forhold til lovskravet.”⁸⁰ Det fremgår av forarbeidene at departementet var klar over at det kunne reises innvendinger mot en slik upresis angivelse av når en handling er straffbar, og at bestemmelsen vil kunne reise vanskelige avgrensningsspørsmål i grenseområdet mellom utilbørlige fordeler og lovlige fordeler.⁸¹ Det uttales imidlertid videre

---

⁷⁸ Andenæs (2008) s. 422.

⁷⁹ Se Rt-2005-1628 avsnitt 16.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 29.

⁸¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34-35.

at bruk av et utilbørighetskriterium var den mest hensiktsmessige utformingen. Etter departementets syn tilfredsstillende korrupsjonsbestemmelsen ”de krav som med rimelighet må stilles til klarhet og forutberegnelighet.”⁸² Departementet fremhevet at det ”ikke er gitt at en mer detaljert gjerningsbeskrivelse ville ha skapt noen større grad av klarhet og forutberegnelighet. I tillegg kommer at faren er stor for at en mer detaljert formulering ikke vil fange opp alle de tilfeller man ønsker å ramme gjennom forslaget.”⁸³

Til tross for kritikken valgte lovgiver dermed å anvende utilbørighetsvilkåret som avgrensningskriterium for grensen mellom straffrie og straffbare ytelser. Departementet poengterte i den forbindelse:

”Det er grunn til å understreke at under norske forhold har verken den som foretar en ”bestikkelse” eller den som mottar den, noen rimelig grunn til å balansere på kanten av en straffebestemmelse om korrupsjon.”⁸⁴

4.4 Når overstiges utilbørighetsterskelen?

4.4.1 Det må foreligge et klart klanderverdig forhold

En språklig fortolkning av ordlyden ”utilbørlig” tilsier at det må foreligge en viss grad av klander for at utilbørighetsterskelen skal være overtrådt. Begrepet gir ellers liten veiledning i hvordan begrepet skal forstås. Ut fra ordlyden alene kan man derfor ikke fastlegge hvilke forhold som er utilbørlige. Det fremgår av forarbeidene at det må foreligge ”et klart klanderverdig forhold” for at bestemmelsen skal komme til anvendelse.⁸⁵ Det er dermed ikke tilstrekkelig at forholdet er kritikkverdige. Ved at loven benytter uttrykket ”utilbørlig” gis tjenestemenn eller næringsdrivende en viss margin før handlingen innebærer straffbar korrupsjon, slik at de ikke skal kunne straffes for forhold som kun er kritikkverdige.⁸⁶ Et ”klart klanderverdig forhold” tilsier at en høy terskel for korrupsjon må legges til grunn.

Ved vurderingen av om en fordel er utilbørlig må det avgrenses mot ytelser som gjerningspersonen har krav på og mot påskjønnelser som gjerningspersonen har rett til å ta i

---

⁸² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35.

⁸³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35.

⁸⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35.

⁸⁵ NOU 2002: 22 s. 39.

⁸⁶ NOU 2002: 22 s. 39.

mot. Slike ytelser kan for eksempel være en blomsterbukett eller andre gaver av liten økonomisk verdi. Det vil som regel være enkelt å avgrense mot slike bagatellmessige ytelser, da de vanskelig kan karakteriseres som klart klanderverdige.⁸⁷ Videre vil gaver som gis i forbindelse med mottakerens arbeid normalt sett heller ikke anses utilbørlig. Slike ytelser kan for eksempel være gaver gitt i anledning et jubileum, en fratreden eller en forflyttelse.⁸⁸

Det må avgjøres konkret i hver enkelt sak om terskelen for utilbørlighet er oversteget, da hva som anses som et ”klart klanderverdig forhold” vil variere innen ulike områder. Det må således bero på en totalvurdering av situasjonen om det foreligger et ”klart klanderverdig forhold”.

4.4.2 Er det ulike terskler for privat og offentlig sektor?

Utilbørlighetsterskelen vil variere fra område til område. Generelt må offentlige tjenestemenn være underlagt en strengere norm enn ansatte i privat virksomhet.⁸⁹ Det samme vil gjelde for virksomheter hvor de ansatte utøver funksjoner på vegne av samfunnet, selv om de ikke kan betegnes som offentlige tjenestemenn.⁹⁰ Det er gode grunner bak en strengere utilbørlighetsterskel i offentlig sektor. Det er viktig å ivareta borgernes tillit til en objektiv og upartisk forvaltning. Det fremgår også indirekte av straffeloven § 388 a) at det må stilles særlige krav til offentlige tjenestemenn, da et av momentene som kan medføre grov korrupsjon nettopp er at handlingen er forøvd av eller overfor en offentlig tjenestemann.

Tjenestemannsloven § 20 vil kunne gi en viss veiledning ved korrupsjon i offentlig sektor.⁹¹ Bestemmelsen fastsetter at ingen embets- eller tjenestemenn ”*må for seg eller andre motta gave, provisjon, tjeneste eller annen ytelse som er egnet til, eller av giveren ment, å påvirke hans tjenestlige handlinger, eller som det ved reglement er forbudt å motta.*” Dersom en fordel bryter med denne bestemmelsen, må det som oftest legges til grunn at den også kan gi grunnlag for straff etter straffeloven § 387.⁹² Tilsvarende må gjelde for kommunale og fylkeskommunale tjenestemenn.⁹³

---

⁸⁷ NOU 2002: 22 s. 38.

⁸⁸ NOU 2002: 22 s. 38-39.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35 og 56 og NOU 2002: 22 s. 39.

⁹⁰ NOU 2002: 22 s. 39.

⁹¹ Lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. § 20.

⁹² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 56.

⁹³ Matningsdal (2010) s. 442.

Den strenge normen som gjelder for offentlige tjenestemenn kan i noen tilfeller også være aktuell for andre. I forarbeidene nevnes det at det er *”for eksempel grunn til å anta at personer som arbeider for en ikke-statlig organisasjon med et ideelt formål, må finne seg i å være underlagt en relativt streng norm.”*⁹⁴ Ideelle organisasjoner baserer ofte virksomheten sin på økonomisk støtte fra givere. Det tilsier at utilbørighetsterskelen må være streng for de ansatte i ideelle organisasjoner.⁹⁵

Ullevål-saken er et eksempel på at en streng utilbørighetsterskel kan anvendes også på andre enn offentlige tjenestemenn. Sykehusets eiendomssjef var ikke en offentlig tjenestemann, men ansatt i en bedrift som tilføres midler fra det offentlige. Retten la vekt på at *”mye av de samme hensyn gjør seg gjeldende. Å akseptere slike fordeler skaper tvil om fellesskapets midler forvaltes på en forsvarlig måte.”*⁹⁶ Heller ikke driftssjefen i Ruter-saken var en offentlig tjenestemann.⁹⁷ Likevel slo Høyesterett fast at det må stilles særlige krav overfor ansatte i offentlig eide selskaper, selv om de ikke er tjenestemenn. Spesielt når et offentlig eid selskap ikke driver konkurranseutsatt næring, men utøver offentlige oppgaver. Ruters virksomhet var av en slik art at det måtte gjelde skjerpede krav for deres ansatte.

---

⁹⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 56.

⁹⁵ Matningsdal (2010) s. 442.

⁹⁶ TOSLO-2005-134006, på s. 12.

⁹⁷ Rt-2014-786, avsnitt 21.

5 Momentene i utilbørighetsvurderingen

5.1 Innledning

For å avgjøre om det foreligger straffbar korrupsjon, må det foretas en vurdering av om den aktuelle fordelen er ”utilbørlig”. Denne utilbørighetsvurderingen er helt sentralt når det gjelder å finne den nedre grense for korrupsjon, da det er utilbørighetsterskelen som trekker grensen mellom straffrie fordeler og straffbar korrupsjon. Formålet med dette kapitlet er å klarlegge hvilke momenter som kan trekkes inn i utilbørighetsvurderingen, redegjøre for innholdet i disse momentene og drøfte hvilken vekt de har i forhold til hverandre.

5.2 Momentene slik de fremkommer i forarbeidene

Ordlyden i straffeloven § 387 gir ingen anvisning på hvilke momenter som vil være aktuelle å trekke inn i en utilbørighetsvurdering. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at det ved vurderingen av hva som er ”utilbørlig” må foretas en totalvurdering av situasjonen hvor en rekke momenter vil spille inn:

”[S]lik som formålet med med ytelsen, ytelsens art og verdi, hvilken grad av åpenhet som foreligger, hvilket regelsett som eksisterer i bedriften eller bransjen, om forholdet gjelder offentlige tjenestemenn eller privat næringsliv, og også ellers hvilken posisjon henholdsvis giver og mottaker til ytelsen har.”⁹⁸

Spørsmålet om når en fordel er utilbørlig må dermed avgjøres på bakgrunn av en konkret helhetsvurdering. Uttrykket ”slik som” tilsier at forarbeidene ikke har ment å oppstille noen uttømmende liste over relevante momenter i utilbørighetsvurderingen, men at også andre momenter kan spille inn. Momentene forarbeidene oppstiller gir imidlertid gode retningslinjer på hvilke momenter som vil være relevante i utilbørighetsvurderingen.

---

⁹⁸ NOU 2002: 22 s. 31 og Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 29.

5.3 Fordelens økonomiske verdi

5.3.1 Hvilken betydning har fordelens økonomiske verdi?

Forarbeidene nevner ytelsens verdi som et sentralt moment i en utilbørighetsvurdering. Dersom fordelten har en økonomisk verdi, vil denne verdien utgjøre et naturlig utgangspunkt for utilbørighetsvurderingen.⁹⁹ Mindre verdifulle gaver og andre fordeler som det vil stride mot den alminnelige rettsbevissthet å kriminalisere, vil ikke være utilbørlige.¹⁰⁰ For eksempel vil det ikke føre til straff dersom kontorpersonalet ved en tingrett hver jul mottar en flaske vin eller en eske konfekt fra en lokal advokat. Det vil heller ikke være utilbørlig å gi bort eller motta gaver med reklameformål.¹⁰¹ Ved en slik gave vil man godta mer kostbare gjenstander enn ellers. Dette gjelder særlig hvis reklameartiklene er påstemplet firmanavn som viser reklamefunksjonen.¹⁰²

Hvor en fordel består av penger, vil det som utgangspunkt trekke sterkt i retning av at forholdet er utilbørlig, i motsetning til hvor fordelten er en gjenstand av samme verdi.¹⁰³ Årsaken er at det ikke vil være naturlig at for eksempel en privatperson gir en pengegave til en saksbehandler i forvaltningen. En flaske vin eller lignende som fødselsdagsgave vil lettere fremstå som en naturlig og ikke-korrupt ytelse som er innenfor lovens grenser. Penger vil derimot som regel ikke kunne forklares med å ha et legitimt formål. En pengeoverføring tyder helst på at det er en betaling for en ytelse eller lignende.

At fordelens økonomiske verdi utgjør et naturlig utgangspunkt ved utilbørighetsvurderingen samsvarer med hensynene bak korrupsjonsbestemmelsen. Fordeler med høy økonomisk verdi vil generelt sett være bedre egnet til å påvirke mottakeren enn fordeler med beskjeden økonomisk verdi. Med andre ord kan det sies at jo høyere verdi en fordel har, jo lettere vil fordelten være utilbørlig. Fordelens verdi vil også være det naturlige utgangspunkt fordi det er et objektivt kriterium som det vil være lettere å vurdere opp mot utilbørighetsterskelen enn andre rent skjønnsmessige kriterier.

---

⁹⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

¹⁰² Stordrange (2014) s. 163.

¹⁰³ Stordrange (2014) s. 163.

Det fremgår imidlertid ikke av forarbeidene hvor verdifull en fordel kan være før den må karakteriseres som utilbørlig. Terskelen for utilbørlighet kan nemlig variere fra bedrift til bedrift, fra etat til etat og fra virksomhetsområde til virksomhetsområde.¹⁰⁴ En fordel som gis som et naturlig uttrykk for anerkjennelse av utført arbeid kan for eksempel ikke regnes som utilbørlig, selv om verdien er høy.¹⁰⁵

På bakgrunn av at forarbeidene ikke oppstiller noen beløpsgrense for utilbørlighet, fremstår det som uklart for mange aktører hva som er over grensen for korrupsjon.¹⁰⁶ En beløpsgrense kunne skapt mer klarhet og forutberegnelighet på området. Det vil imidlertid ikke la seg gjøre å gi et helt nøyaktig svar på hvor stor økonomisk verdi det må dreie seg om før en fordel er utilbørlig. Det er som nevnt en konkret helhetsvurdering av det aktuelle forhold som er avgjørende. En fast beløpsgrense ville gitt bestemmelsen et statisk preg, noe som ikke ville vært i samsvar med lovgivers intensjon om at korrupsjonsbestemmelsen skal være dynamisk og tilpasse seg forandringer i samfunnsbildet. Lovgiver har bevisst benyttet seg av en rettslig standard for å ha en dynamisk regel som vil tilpasse seg fornyede samfunnsforhold. Man kan altså ikke bare se hen til den økonomiske verdien av fordelens isolert sett, da dette bare er et av flere momenter som må vektlegges i helhetsvurderingen. Det vil derfor ikke nødvendigvis være avgjørende at fordelens verdi er lav, men det vil likevel kunne legges betydelig vekt på at verdien er lav i utilbørlighetsvurderingen.

5.3.2 På hvilken måte skal fordelens økonomiske verdi beregnes?

Ordlyden i straffeloven § 387 og lovforarbeidene gir ingen veiledning til løsning av spørsmålet om hvordan fordelens økonomiske verdi skal beregnes. Av rettspraksis kan det utledes at det avgjørende ved beregningen av fordelens økonomiske verdi, er verdien for mottakeren og ikke hva bestikkeren har ytt ved anskaffelse av fordelens. Dette standpunkt ble lagt til grunn i Screen Communications-saken, hvor et reklamefirma tilbød kunderepresentanter flatskjermer som del av en ”gullkundeavtale” hvor formålet var smøring.¹⁰⁷ Ved vurderingen av flatskjermerens verdi, uttalte lagmannsretten at det var den økonomiske verdien for mottaker som måtte legges til grunn. At bestikkeren ikke hadde betalt en like høy sum for skjermene på grunn av store innkjøpsavtaler var uten betydning.

---

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁰⁶ NHOs veileder ”...over streken?” s. 3.

¹⁰⁷ LF-2010-14205.

Utgangspunktet var hva kunden ellers måtte ha betalt for en flatskjerm. Det ble ikke tatt hensyn til at reklamefirmaet hadde fått mengderabatt på flatskjermene.

Rådmann-saken gir et ytterligere eksempel på at retten har slått fast at det er verdien fordelen utgjør for mottakeren som må være avgjørende.¹⁰⁸ Her hadde rådmannen i Rana kommune vederlagsfritt fått låne en leilighet i Tyrkia i en uke av en restauranteier. Retten kunne enten vurdere fordelens verdi ut i fra hvor mye restauranteieren selv betalte i husleie for leiligheten, som var ca. 50 kroner per uke. Rettens andre alternativ var å vurdere fordelens verdi etter hvor mye restauranteieren kunne fått i leie dersom han leide ut leiligheten, og dermed hva rådmannen hadde måtte betale for en tilsvarende leilighet, noe som utgjorde ca. 300 kroner per uke. Retten valgte å ta utgangspunkt i hvor mye restauranteieren *kunne* leid ut leiligheten for og ikke hva restauranteieren selv faktisk betalte i husleie. Retten la med dette vekt på hvilken verdi fordelen utgjorde for mottakeren.

Å ta utgangspunkt i fordelens økonomiske verdi for mottakeren fremstår som en god løsning. For det første er det verdien som fordelen utgjør for mottakeren som avgjør hvor sterk påvirkningsmulighet fordelen innehar. For det andre vil bestikkerens kostnader ved anskaffelse av fordelen kunne gi et misvisende bilde av fordelens verdi. Bestikkerens kostnader kan være mye lavere enn den reelle verdien av fordelen. Bestikkeren kan for eksempel ha benyttet seg av rabattordninger, betalt innkjøpspris, vunnet gjenstanden i en konkurranse mv., slik at verdien for mottakeren reelt sett er mye høyere. Noen ting kan også falle i verdi eller stige i verdi med tiden. For eksempel vil en ny bil raskt synke i verdi, mens en veteranbil eller aksjer kan stige i verdi med tiden. Utgangspunktet må derfor være markedsprisen til fordelen på det tidspunkt den blir gitt eller tilbudt.

Etter dette må det legges til grunn at det er den økonomiske verdien fordelen utgjør for mottakeren som må være utgangspunktet.

5.3.3 Hvordan er fordelens økonomiske verdi vektlagt i rettspraksis?

Det er flere eksempler på at fordelens økonomiske verdi er blitt vektlagt i rettspraksis. I det følgende skal det gjennomgås rettsavgjørelser hvor fordelen er blitt ansett som utilbørlig hovedsakelig på grunn av dens økonomiske verdi. Formålet er å undersøke hvordan fordelens

---

¹⁰⁸ TRANA-2012-65267.

økonomiske verdi er vektlagt i rettspraksis og hvor verdifull en ytelse må være for å utgjøre en utilbørlig fordel.

I Screen Communications-saken var et av spørsmålene for lagmannsretten om flatskjermer til en verdi av 40 000 kroner kunne regnes som en utilbørlig fordel.¹⁰⁹ Lagmannsretten uttalte at flatskjermene med en verdi på 40 000 kroner som ble tilbudt kunden ”hadde en så pass høy verdi at det ikke er noen tvil om at det har vært utilbørlig å fremsette tilbudene” og at tilbudene ”ville ha vært utilbørlig selv om verdien hadde vært langt lavere”.¹¹⁰ Verdien av flatskjermene var med andre ord så høy at de måtte anses som en utilbørlig fordel. Av Screen Communications-saken kan det utledes at også verdier ”langt lavere” enn 40 000 kroner vil være utilbørlige fordeler. Hvor mye lavere verdier det er snakk om, nevner imidlertid lagmannsretten ingenting om.

I Onninen-saken ble en feriereise til en verdi av minst 23.000 kroner ansett som en utilbørlig fordel.¹¹¹ Salgssjefen for Onninen hadde latt firmaet betale for en reise for en ansatt i Forsvarsbygg og hans familie. Uten noen nærmere redegjørelse, konkluderte retten med at reisen måtte anses som utilbørlig blant annet på grunn av fordelens verdi. Av dommen kan det utledes at 23.000 kroner klart er over grensen for korrupsjon. Det at retten ikke problematiserte verdien, men bare slo fast at fordelens verdi blant annet førte til at reisen var utilbørlig, taler for at en fordel til en verdi av 23.000 kroner er klart utilbørlig.

I Ullevål-saken var et av spørsmålene for tingretten hvorvidt to reiser til en verdi av rundt 10.000 kroner per reise kunne regnes som en utilbørlig fordel.¹¹² Eiendomssjefen ved Ullevål Universitetssykehus hadde mottatt en jakttur til Kiruna og en golfreise til Malaga i gave fra to av sykehusets leverandører. Tingretten fant utilbørlighetsvurderingen av reisene vanskelig, spesielt fordi verdien av fordelene etter rettens syn var lav. Retten la vekt på at det fremgår av forarbeidene at det ikke er meningen at mindre verdifulle gaver som aksepteres av folk flest skal rammes av bestemmelsen. Retten mente at det i utgangspunktet var vanskelig å se opplevelsesturer av slik art som eiendomssjefen hadde mottatt som ”mindre verdifulle gaver”, selv om den økonomiske verdien for hver av dem ikke var så høy. Det ble vist til at

---

¹⁰⁹ LF-2010-14205.

¹¹⁰ LF-2010-14204, dommens post 5.

¹¹¹ TTOTE-2006-33035.

¹¹² TOSLO-2005-134006, LB-2007-6315-2. På grunn av inhabilitet opphevet lagmannsretten tingrettens dom for eiendomssjefens vedkommende. Tingrettens dom er imidlertid rettskraftig for de øvrige domfelte i saken.

forarbeidene nevner en flaske vin eller en konfekteske, gjerne gitt ved spesielle anledninger, som eksempler på mindre verdifulle gaver. Reisene til Kiruna og Malaga kostet betydelig mer. Videre viste retten til at både jakt og golf ble opplyst å være eiendomssjefens store fritidsinteresser. Reisene var således uten tvil tilpasset eiendomssjefens personlige ønsker og bar preg av å være en fordel rettet mot ham personlig. I tillegg poengterte retten at en privatperson må betale slike reiser av sin netto inntekt. Reisene hadde dermed reelt sett en høyere verdi enn 10 000 kroner. I følge tingretten trakk ”*dette i retning av at man allerede på grunn av reisenes økonomiske verdi er over grensen til det utilbørlige.*”¹¹³

Av dommen i Ullevål-saken kan det utledes at en fordel med en økonomisk verdi i overkant av 10.000 kroner er over grensen for hva som regnes som en ”utilbørlig” fordel. Det ble i dommen lagt vekt på fordelens økonomiske verdi isolert sett, noe som kan tale for at fordelens økonomiske verdi alene kan føre til at utilbørlighetsterskelen er overtrådt. Selv om dommen er opphevet, gir den likevel en god løsning som ikke er kritisert i teorien.¹¹⁴

Siemens-saken er et eksempel på at retten uttrykkelig har vektlagt beløpets størrelse isolert sett. I Siemens-saken ble tre ansatte i Forsvaret påspandert golfturné til Alicante av Siemens. Turen kostet til sammen 19191 kroner, som innebar en gjennomsnittlig fordel på ca. 6400 kroner for hver av de tre Forsvarsansatte.¹¹⁵ I vurderingen av om Siemens ved golfturnéene hadde gitt de ansatte i Forsvaret en ”utilbørlig fordel” uttalte tingretten at ”*[e]tter rettens syn er beløpenes størrelse, isolert sett, uten tvil av en slik størrelse at det tilsier at fordelene er å anse som utilbørlige*”.¹¹⁶ Av Siemens-saken kan det utledes at 6400 kroner isolert sett ”uten tvil” er å regne som en utilbørlig fordel. I forhold til Ullevål-saken, hvor tingrettens dom ble avsagt tre år tidligere, og hvor retten fant det vanskelig å bedømme om i overkant av 10.000 kroner utgjorde en utilbørlig fordel, fremstår det som om retten i Siemens-saken legger til grunn et lavere beløp for utilbørlighet isolert sett. Økokrim-sjef Trond Eirik Schea, som var aktor i Siemens-saken, uttalte i forbindelse med saken at ”*det er viktig å prøve korrupsjonsbestemmelsen på mulig misbruk av stilling uansett beløpsstørrelse.*”¹¹⁷ Økokrim-sjefens uttalelse kan tyde på at det ikke kan oppstilles en nedre beløpsgrense for når det

---

¹¹³ TOSLO-2005-134006, under overskriften ”Rettens bemerkninger”.

¹¹⁴ Stoltenberg (2007) s. 79.

¹¹⁵ TOSLO-2008-171401

¹¹⁶ Under overskriften ”Størrelsen på fordelene”.

¹¹⁷ Økokrim, *Frifunnet for korrupsjon*, 04.07.2009.

foreligger en utilbørlig fordel, men at korrupsjonsbestemmelsen kan komme til anvendelse ”uansett beløpsstørrelse”.

Rådmann-saken er imidlertid et eksempel på at en fordel med lav beløpsstørrelse ikke ble kjent utilbørlig, hovedsakelig fordi den økonomiske verdien var så lav.¹¹⁸ Den aktuelle fordelten, lån av leilighet i Tyrkia, utgjorde 162,50 kroner for rådmannen. Retten kom frem til at rådmannen ved å ta i mot tilbudet om å benytte leiligheten i Tyrkia mottok en fordel. Den økonomiske verdien av fordelten var imidlertid svært liten, ikke mer enn verdien av en rimelig vinflaske. Tingretten la i denne sammenheng vekt på uttalelsene i forarbeidene hvor det fremgår at det ikke er lovgivers hensikt å kriminalisere gaver i form av rimelige vinflasker. Fordelens verdi på 162,50 kroner var dermed ikke høy nok til å utgjøre en utilbørlig fordel, og falt utenfor straffebestemmelsen fordi den hadde så liten verdi. Retten konkluderte med at rådmannen ikke mottok noen utilbørlig fordel ved å ta i mot tilbudet om å benytte restaurantierens leilighet i Tyrkia og rådmannen ble frikjent. Selv om restaurantieren hadde flere næringsinteresser, leide lokaler av et kommunaleid aksjeselskap og hadde løpende avtaler med Rana kommune, var fordelten av så liten økonomisk verdi at rådmannen ikke ble dømt for korrupsjon. Retten tok også i betraktning de andre momentene som forarbeidene stiller opp, uten å finne noe klanderverdig med leilighetslånet, men la avgjørende vekt på den lave verdien. Rådmann-saken taler for at en fordel med lav økonomisk verdi alene kan føre til at fordelten ikke anses som utilbørlig. Av dommen kan det utledes at når verdien er like lav som en rimelig vinflaske, og de andre momentene i utilbørlighetsvurderingen ikke gjør seg gjeldende, vil fordelten på bakgrunn av den lave økonomiske verdien kjønnles tilbørlig. Det kan etter dette fremstå som om fordelten må ha en viss økonomisk verdi for å kunne bli karakterisert som utilbørlig.

Ruter-saken er imidlertid et eksempel på at en fordel av relativt høy økonomisk verdi ikke ble kjent utilbørlig. I Ruter-saken hadde driftssjefen i kollektivtrafikkelskapet Ruter AS blitt påspandert tre middager til en verdi av 4454 kroner av en ansatt i Volvo.¹¹⁹ Driftssjefen ble domfelt for korrupsjon i Oslo tingrett, men ved anke ble han enstemmig frifunnet av både lagmannsretten og av Høyesterett. Førstvoterende uttalte at middagene hadde et sterkt slektskap til andre former for ordinær kundepleie og tradisjonell kundekontakt og at det da ”skal mye til for at arrangementet må anses som så påkostet at deltakelsen kan anses som

---

¹¹⁸ TRANA-2012-65267.

¹¹⁹ Rt-2014-786.

utilbørlig”.¹²⁰ Etter en samlet vurdering var det etter førstvoterendes syn klart at driftssjefen ikke kunne sies å ha opptrådt utilbørlig ved deltakelse i de tre middagene bekostet av Volvo. Dommen illustrerer at en fordel med verdi av 4454 kroner i dette tilfellet var under grensen for hva som kan regnes som utilbørlig.

Videre er Trafikkuhell-saken illustrerende for å belyse hvordan fordelens økonomiske verdi er vektlagt i rettspraksis.¹²¹ I Trafikkuhell-saken kjørte en mann bilen sin av veien og ble stående i grøftekanten etter trafikkuhellet mens han drakk alkohol. Etter vegtrafikkloven § 22 femte ledd er det forbudt å drikke alkohol de første seks timene etter bilkjøring, når sjåføren må forstå at det kan bli politietterforskning på grunn av kjøringen.¹²² Da politiet fant bilen innledet de etterforskning. I den forbindelse tilbød sjåføren politimennene 500 kroner to ganger for at saken skulle ordne seg ”*pent og stille*”. Lagmannsretten konkluderte med at sjåføren med tilbudet om de 500 kronene hadde tilbudt politimennene en utilbørlig fordel og derfor hadde begått aktiv korrupsjon. Lagmannsretten la vekt på at ”*det som søkes oppnådd ved tilbudet må ha betydning*”, slik at det ikke var fordelens økonomiske verdi isolert sett som førte til domfellelsen for korrupsjon. Likevel var så lite som 500 kroner nok til å utgjøre en utilbørlig fordel. Tilbudet om 500 kroner i Trafikkuhell-saken illustrerer det laveste beløpet som har blitt regnet som en ”utilbørlig fordel” i alle korrupsjonsdommene i Norge mellom 2003 og 2015.¹²³

Dommen i Trafikkuhell-saken illustrerer at beløp helt ned i noen hundrelapper kan være over grensen for korrupsjon. Samtidig kan en fordel med betydelig høyere verdi, slik som de tre middagene til 4454 kroner i Ruter-saken, ikke bli ansett som utilbørlig. Dette viser at det vanskelig kan oppstilles noen nedre beløpsgrense for korrupsjon, og at betydningen av fordelens økonomiske verdi vil variere etter det aktuelle forholdet.

5.3.4 Sammenfatning av fordelens økonomiske verdi

Av drøftelsen ovenfor fremgår det at fordelens verdi vil være et naturlig utgangspunkt og et viktig moment i utilbørlighetsvurderingen. Isolert sett vil høy økonomisk verdi trekke i retning av av utilbørlighet. Motsatt vil lav økonomisk verdi isolert sett trekke i retning av at

---

¹²⁰ Rt-2014-786, avsnitt 46.

¹²¹ LE-2012-190280.

¹²² Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk.

¹²³ Transparency International, *Korrupsjonsdommer i Norge 2003-2015*, (2016).

fordelen er tilbørlig. Fordelens økonomiske verdi alene kan føre til at forholdet anses utilbørlig, men da må gjerne den økonomiske verdien være relativt høy. Imidlertid vil det være vanskelig å fastslå en nedre økonomisk grense for når en fordel vil være utilbørlig, da det alltid må gjøres en konkret vurdering av det aktuelle forholdet. Fordelens økonomiske verdi må alltid ses i sammenheng med de andre momentene i utilbørlighetsvurderingen. Momentets vekt vil avhenge av i hvor stor grad andre momenter gjør seg gjeldende. Hvor det ikke foreligger andre klanderverdige forhold må den økonomiske verdien være høyere for at fordelene skal være utilbørlig, mens hvis det foreligger andre straffverdige momenter, kan den økonomiske verdien være lav og likevel utilbørlig. Momentet om fordelens økonomiske verdi vil således alltid være relativt.

5.4 Partenes stilling eller posisjon

5.4.1 Hvilken betydning har partenes stilling eller posisjon i utilbørlighetsvurderingen?

Partenes stilling eller posisjon og forholdet dem i mellom vil være et moment i utilbørlighetsvurderingen.¹²⁴ Som eksempel nevner forarbeidene på den ene siden en lokal advokat som hver jul gir en flaske vin i gave til kontorpersonalet ved en domstol. På den andre siden nevnes det tilfellet at en advokat gir en mindre verdifull gave til en dommer kort tid etter at dommeren har avsagt dom i favør av advokatens klient.¹²⁵ I det første tilfellet vil gaven som oftest ikke være utilbørlig, mens i det andre tilfellet vil forholdet lettere være utilbørlig. Dersom gaven ytes rett før dom faller, vil den i følge forarbeidene vanligvis være utilbørlig.¹²⁶ For dommere må det være nulltoleranse for å motta fordeler i anledning av stillingen.¹²⁷ Et klart unntak finnes imidlertid hvis gaven har en naturlig foranledning, slik som dommerens 60-årsdag.¹²⁸ Årsaken til at dommerens situasjon lettere karakteriseres som utilbørlig enn kontorpersonalets situasjon, er at dommeren gjennom sin stilling utøver mer makt, og dermed kan bidra til større skadevirkninger. Det betyr at det vil være mer interessant å forsøke å påvirke dommerens utøvelse av sin stilling, noe som taler for at det må legges til grunn en strengere norm. Ved utilbørlighetsvurderingen vil det derfor ha stor betydning

---

¹²⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55 og Stoltenberg (2007) s. 79.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹²⁷ Matningsdal (2010) s. 442.

¹²⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

hvilken maktposisjon vedkommende har i lys av sin stilling eller posisjon.¹²⁹ Momentet om partenes stilling og posisjon må ses i sammenheng med at det generelt sett oppstilles en strengere utilbørighetsnorm for ansatte i offentlige stillinger enn for ansatte i det private næringsliv, jf. kapittel 4.4.2 ovenfor.

I forarbeidene er det videre forutsatt at personer som utøver kontrollfunksjoner må underlegges en streng norm. Yrker som innehar en kontrollfunksjon kan for eksempel være politi og tollvesen. Motsatt kan det være akseptabelt med relativt verdifulle gaver i situasjoner hvor personer i andre stillinger og posisjoner er involvert. Ansatte i serviceyrker vil for eksempel ofte kunne motta relativt verdifulle gaver fra kundene sine uten at det vil være utilbørlig.¹³⁰ Disse fordelene kan lettere fremstå som en anerkjennelse av utført arbeid, og ikke som en bestikkelse eller smøring av mottakeren.¹³¹ Årsaken er at en påvirkning av utøvelsen av en servicestilling ikke vil medføre like store skadevirkninger som påvirkning av en polititjenestemann.

5.4.2 Hvordan er partenes stilling eller posisjon vektlagt i rettspraksis?

Retten har i flere tilfeller lagt vekt på partenes stilling og posisjon ved utilbørighetsvurderingen. Dette gjelder spesielt i tilfeller hvor gjerningspersonens rolle følger av selve stillingen, og det kan utledes særlig myndighet av stillingen. Typisk gjelder dette når et yrke medfører en spesialkompetanse. Det vil være vanskelig for både myndigheter og offentligheten å overprøve avgjørelser tatt med slik spesialkompetanse, og det gir dermed stor tillit i kraft av stillingen.

I Falske helseerklæringer-saken var dette tilfelle.¹³² I saken hadde en psykiater og en psykolog utferdiget falske helseerklæringer til kriminelle mot betaling, slik at disse skulle oppnå utsatt eller forkortet soning, eller få utsatt rettssaker. I utilbørighetsvurderingen ble det lagt vekt på at de tiltalte i kraft av sine stillinger og fagekspertise hadde autoritet og nøy tillit hos politi- og fengselsmyndigheter samt domstoler. Det ville være vanskelig for beslutningstakerne å overprøve de fagligmedisinske vurderingene i helseerklæringene. Offentlige myndigheter måtte derfor kunne stole på at det som var skrevet i erklæringene bygde på et korrekt

---

¹²⁹ Matningsdal (2010) s. 442.

¹³⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹³¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹³² LB-2008-28434.

grunnlag. I straffutmålingen ble det lagt straffeskjerpene vekt på at det var begått ”*meget alvorlige tillitsbrudd overfor offentlige myndigheter*”. Av dommen kan det utledes at hvor partenes stilling eller posisjon medfører en særlig tillit, vil brudd på denne tilliten lett kunne føre til at forholdet kjennes utilbørlig.

Det er også i flere andre saker lagt vekt på betydningen av brudd på særlig tillit i i kraft av partens stilling eller posisjon. I veiprosjekt i Lister-saken ble det lagt stor vekt på at anleggslederen i Veidekke mottok fordelene utelukkende i kraft av sin stilling som anleggsleder.¹³³ Videre la retten vekt på at handlingen representerte klare brudd på den særlige tillit som fulgte av anleggslederens stilling med vide fullmakter. I Bankansatt-saken ble det lagt vekt på at den bankansatte ”*brøt den særlige tillit banken hadde gitt ham i kraft av sin stilling og ansvarsområde med fullmakter til å innvilge lån*”.¹³⁴

At brudd på særlig tillit i kraft av partens stilling eller posisjon ofte medfører utilbørlighet, følger også indirekte av straffelovens bestemmelse om grov korrupsjon. Her er et av vurderingskriteriene for grov korrupsjon nettopp om det foreligger ”*brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag*”, jf. § 388 a).

Forholdet mellom partene vil også kunne trekkes inn i utilbørlighetsvurderingen. Hvor den ene parten er svakere enn den andre, og den sterke parten utnytter dette for å skaffe seg en utilbørlig fordel, vil styrkeforholdet mellom partene kunne tillegges særlig vekt.

Dette var tilfellet i NAV-saken, hvor en gjeldsrådgiver i NAV forlangte betaling for å bistå klienter med gjeldsrådgivning.¹³⁵ Rådgivningen fant sted delvis i arbeidstiden og på gjeldsrådgiverens kontor. Høyesteretts ankeutvalg tiltrådte lagmannsrettens følgende uttalelse om forholdet mellom partene:

”Normalt involverer korrupsjon to relativt jevnbyrdige parter, som vanligvis har felles interesser og utveksler fordeler i en 'vinn-vinn-situasjon'. I vår sak er situasjonen en vesentlig annen. Tiltalte har gjennom sin offentlige stilling i stor utstrekning utnyttet

---

¹³³ TLIST-2010-65724.

¹³⁴ THEGG-2013-41635.

¹³⁵ LF-2014-8604.

sårbare skyldnere som i desperasjon har henvendt seg til ham og som valgte å betale penger for en tjeneste som de hadde krav på å få gratis fra det offentlige.”¹³⁶

Avgjørelsene ovenfor viser at partenes stilling eller posisjon og forholdet mellom dem vil være et relevant moment i utilbørighetsvurderingen. Det må legges til grunn en streng norm for utilbørighet når noen gjennom sin stilling utøver stor innflytelse og påvirkningskraft. Utnyttelse av betroede stillinger i både offentlig og privat sektor vil trekke i retning av at forholdet er utilbørig. Momentet om partenes stilling eller posisjon må likevel inngå i en konkret helhetsvurdering i hver enkelt sak.

5.5 Formålet bak ytelsen

5.5.1 Betydningen av at det foreligger påvirkningsformål og krav om motytelse

Formålet bak ytelsen vil i følge lovforarbeidene ofte stå sentralt i utilbørighetsvurderingen.¹³⁷ Med formål menes her hensikten bestikkeren har hatt med å gi eller tilby en fordel til mottakeren. Dersom formålet med ytelsen har vært å påvirke mottakerens utøvelse av en stilling, et verv, eller et oppdrag, vil dette være et moment som trekker sterkt i retning av at det foreligger en utilbørig fordel.¹³⁸ Formål om å påvirke mottakeren er selve kjernen bak korrupsjonsbestemmelsen. Dersom ytelsen ikke påvirker mottakeren til å utføre en korrupt handling, vil heller ikke mange av de alvorlige skadevirkningene korrupsjon medfører inntre.¹³⁹

For bestikkeren vil formålet med å gi ytelsen som regel være et ønske om å oppnå en motytelse fra mottakeren. Motytelsen består gjerne av noe mottakeren skal gjøre eller unnlate å gjøre i forbindelse med utøvelsen av stillingen, vervet eller oppdraget. Det kan også være snakk om en motytelse for en handling eller unnlattelse som allerede har funnet sted.¹⁴⁰ I denne sammenheng oppstår det to spørsmål som i en viss grad glir inn i hverandre og som søkes besvart i dette delkapittelet. For det første er det et spørsmål om det etter straffeloven § 387 er et krav at bestikkeren får eller forventer en motytelse for at vedkommende skal

---

¹³⁶ Rt-2015-302, avsnitt 34-35.

¹³⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹³⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹³⁹ Torp, Sigurd Holter, Korrupsjon – formålets betydning for utilbørighetsvurderingen, *Lov og rett*, 2010, s. 551.

¹⁴⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

kunne straffes for korrupsjon. For det andre er spørsmålet om bestikkeren må ha hatt til formål å påvirke mottakeren for at bestikkeren skal kunne straffes.

I Straffelovrådets lovutkast var formålet bak ytelsen inntatt i ordlyden som et eget vilkår for straff. Straffelovrådet la opp til at bestikkeren bare kan straffes i tilfeller hvor bestikkelsen er gitt, tilbudt eller lovet noen *”for å oppnå en ytelse for seg selv eller andre”*.¹⁴¹ Departementet mente imidlertid at det var unødvendig å innta et slikt krav i bestemmelsens ordlyd, i tillegg til at kravet kunne utelukke at loven rammet etterfølgende bestikkelser. Ved at formålsvilkåret ble utelatt fra den endelige bestemmelsen ble det gjort klart at *”også rene tilfeller av ”smøring” omfattes av straffebudet”*.¹⁴² ”Smøring” er en form for bestikkelse hvor det foreligger en ensidig ytelse av en fordel.¹⁴³ Smøring skiller seg fra det klassiske bildet av korrupsjon som består av både en ytelse og en motytelse. Departementets uttalelse kan dermed tas til inntekt for at det ikke foreligger noe krav om motytelse eller noe krav om påvirkningsformål for å kunne straffe bestikkeren.

5.5.2 Hvordan er fordelens formål vektlagt i rettspraksis?

I Fesil-saken ble det reist spørsmål for Høyesterett om de tiltalte kunne dømmes for korrupsjon selv om det ikke forelå noen forventning om motytelse, og om betydningen av at det ikke var påvist noe påvirkningsformål bak ytelsen.¹⁴⁴ Saken gjaldt en anke over lagmannsrettens lovanvendelse, som hadde slått fast at fire menn kunne dømmes for korrupsjon selv om det ikke var påvist noe motiv om motytelse hos den som ga ytelsen.¹⁴⁵ Lagmannsretten la til grunn at en motytelse ikke er en *”nødvendig forutsetning”* for å kunne domfelle bestikkeren for korrupsjon.¹⁴⁶ Også *”ren smøring – uten forventning om noen motytelse, skal etter forarbeidene fanges opp av de nye korrupsjonsbestemmelsene”*.

Et enstemmig Høyesterett uttalte at lagmannsretten med dette hadde forstått korrupsjonsbestemmelsen riktig.¹⁴⁷ Førstvoterende poengterte at formålet bak en ytelse likevel *”vil stå sentralt i en utilbørlichetsvurdering”* og at det bare vil *”være i svært spesielle tilfeller at det er grunn til å dømme etter korrupsjonsbestemmelsen dersom en må se helt bort*

---

¹⁴¹ NOU 2002: 22 s. 42.

¹⁴² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 34.

¹⁴³ Stordrange (2014) s. 126.

¹⁴⁴ Rt-2009-130.

¹⁴⁵ Dommens avsnitt 1.

¹⁴⁶ LH-2007-158006.

¹⁴⁷ Rt-2009-130 avsnitt 24-25.

fra at det foreligger et påvirkningsmoment”.¹⁴⁸ Om forholdet mellom forventningen om en motytelse og påvirkningsmomentet, uttalte førstvoterende: *”Slik jeg forstår det, tas det ikke direkte avstand fra at en forventning om en gjenytelse er kjernen i korrupsjon fra den aktive bestikers side. Det er påvirkningsmomentet i alle dens former en ønsker å ramme ved straffebestemmelsene for aktiv korrupsjon.”*¹⁴⁹

Av dommen kan det for det første utledes at det ikke stilles noe krav om at giveren forventer eller oppnår noen motytelse for å kunne bli domfelt for korrupsjon. For det andre kan det utledes at formålet bak en ytelse er et svært viktig moment i utilbørighetsvurderingen. Dersom det ikke kan påvises et påvirkningsformål vil ytelsen kun i sjeldne tilfeller regnes som en utilbørlig fordel og dermed medføre korrupsjonsstraff. Fesil-saken er en sentral avgjørelse vedrørende vekten av formålet bak fordelene i utilbørighetsvurderingen.¹⁵⁰ Høyesteretts uttalelser om formålet bak ytelsen i denne saken er det vist til i flere senere avgjørelser og lagt vekt på i juridisk teori.¹⁵¹

I Ruter-saken la Høyesterett til grunn at Volvos representanter med middagsinvitasjonene ikke hadde noe formål om å forsøke å påvirke Ruters driftssjef i noen konkret sammenheng.¹⁵² Videre ble det lagt til grunn at driftssjefen ikke hadde noen tanke om at formålet med middagene var en etterfølgende gjenytelse til Volvo fra hans side. På tidspunktene hvor middagene i Volvos regi ble avholdt var det heller ingen nærstående avgjørelser i anbudskonkurranser hvor driftssjefen kunne ha øvd innflytelse. Førstvoterende uttalte at det dermed ikke forelå *”noe påvirkningsmoment som i seg selv tilsier at [driftssjefen] har opptrådt klanderverdig.”*¹⁵³ Når det ikke forelå noe formål hos Volvos representanter om å påvirke driftssjefen med middagene, var dette et moment som talte sterkt i mot at middagene kunne anses som utilbørlige fordeler. Avgjørelsen belyser at hvor det ikke kan bevises at formålet med fordelene er å påvirke mottakeren, vil det svært sjelden bli snakk om straff for korrupsjon. Dommen understreker at Høyesterett legger tung vekt på formålet med fordelene i utilbørighetsvurderingen.

---

¹⁴⁸ Avsnitt 37.

¹⁴⁹ Rt-2009-130, avsnitt 36.

¹⁵⁰ Rt-2009-130, LH-2007-158006.

¹⁵¹ Rt-2009-1684, Rt-2014-786, Stordrange (2014) s. 162.

¹⁵² Rt-2014-786, avsnitt 35.

¹⁵³ Rt-2014-786, Avsnitt 35.

Også i Trafikkuhell-saken la lagmannsretten vekt på formålet med ytelsen ved vurderingen av om det forelå en ”utilbørlig fordel”.¹⁵⁴ Som nevnt ovenfor hadde en sjåfør tilbudt to politibetjenter 500 kroner for å ordne saken ”pent og stille”. Retten uttalte at tilbudet ikke kunne ”vurderes isolert sett ved vurderingen av utilbørlighetsstandarden”, men at også ”det som søkes oppnådd ved tilbudet må ha betydning”. Retten kunne ikke se at sjåførens handling kunne tolkes som noe annet enn ”en ytelse hvis formål var å påvirke tjenestehandlingen og hindre en eventuell straffeforfølgning mot ham.”¹⁵⁵ Retten la dermed avgjørende vekt på at formålet med tilbudet om 500 kroner var å påvirke polititjenestemennene. Når formålet med ytelsen var så straffverdig og det var klart at han mente å påvirke polititjenestemennene, så hadde det underordnet betydning at beløpet var så lavt som 500 kroner.

Et ytterligere eksempel på at påvirkningsmomentet tillegges stor vekt av domstolene, finner vi i Siemens-saken.¹⁵⁶ I saken ble det lagt stor vekt på at de forsvarsansatte ikke hadde blitt utsatt for noen direkte eller indirekte påvirkning under golfturen, da de ikke visste at Siemens betalte for reisen og at de ved dette mottok en fordel. Retten uttalte: ”Etter dette kan ikke retten se det annerledes enn at det påvirkningselement som lovens forarbeider legger stor vekt på, i det hele tatt ikke er til stede, verken i form av en konkret motytelse eller i form av en fremtidig velvilje.”¹⁵⁷ De Siemensansatte ble frifunnet på bakgrunn av at påvirkningsmomentet, som ble ansett som et tungtveiende moment i utilbørlighetsvurderingen, var helt fraværende.

5.5.3 Sammenfatning av formålsmomentet

Selv om formålet bak fordelene er et sentralt moment i utilbørlighetsvurderingen, er det etter dette klart at det ikke er et vilkår for straff at påvirkningsformålet faktisk oppnås. Det vil likevel bare være i svært spesielle tilfeller at korrupsjonsstraff vil være aktuelt dersom det ikke foreligger påvirkningsformål. Det kreves heller ikke at bestikkeren får noen form for motytelse for at forbrytelsen skal være fullbyrdet.¹⁵⁸ Rene tilfeller av smøring er dermed omfattet. Det overordnede hensynet bak korrupsjonsbestemmelsen er å forhindre at noen blir påvirket i anledning stilling, verv eller oppdrag. En fordel som er gitt med formål om å påvirke treffer derfor midt i kjernen av straffebudet. Selv om fordelene i et tilfelle ikke

---

¹⁵⁴ LE-2012-190280.

¹⁵⁵ LE-2012-190280.

¹⁵⁶ TOSLO-2008-171401.

¹⁵⁷ TOSLO-2008-171401.

¹⁵⁸ Stoltenberg (2007) s. 80.

påvirker mottakeren rent faktisk, vil det kunne virke slik utad og dermed svekke tilliten til privat næringsliv og offentlig forvaltning.¹⁵⁹ Hensynene bak korrupsjonsbestemmelsen taler derfor for å legge stor vekt på formålsmomentet i utilbørighetsvurderingen.

5.6 Graden av åpenhet overfor arbeids- eller oppdragsgiver

5.6.1 Hvilken betydning har åpenhet rundt fordelene?

Hvorvidt en fordel holdes skjult eller åpen overfor arbeids- eller oppdragsgiver vil være et moment i utilbørighetsvurderingen. Med åpenhet menes det at en part har vært åpen og informert andre om fordelene. Stor grad av åpenhet rundt en ytelse vil tale mot å anse fordelene som utilbørlig. I tilfeller hvor en ansatt har vært åpen om fordelene overfor sin overordnede, vil det ofte innebære at fordelene dermed ikke kan betraktes som utilbørlig.¹⁶⁰ Åpenhetsmomentet vil imidlertid slå forskjellig ut avhengig av om det dreier seg om privat eller offentlig sektor. I det private næringsliv vil selv en verdifull gave sjeldent være utilbørlig dersom arbeidsgiver er gjort kjent med gaven. I offentlig sektor vil den samme gaven derimot lettere kunne fremstå som en utilbørlig fordel, selv om mottakeren har gjort sine overordnede kjent med at den ytes.¹⁶¹

Dersom en overordnet har samtykket til at ytelsen kan mottas, vil dette kunne være et moment i utilbørighetsvurderingen.¹⁶² Betydningen av et slikt samtykke vil likevel også her kunne slå ut forskjellig i offentlig og privat sektor. I offentlig sektor vil ikke samtykke fra overordnet normalt sett tillegges vekt i utilbørighetsvurderingen dersom det har forekommet kompetanseoverskridelse. I privat sektor må imidlertid samtykke etter omstendighetene kunne tillegges mer vekt, selv om et samtykke heller ikke her alltid kan være avgjørende.¹⁶³

Denne forskjellen i vekten av åpenhetsmomentet mellom privat og offentlig sektor henger sammen med at det generelt legges til grunn en strengere norm for offentlige tjenestemenn, jf. ovenfor kapittel 4.4.2. I offentlige forhold må det legges stor vekt på hensynet til å opprettholde tilliten til en objektiv og upartisk forvaltning. Mens dersom gaver gis med full

---

¹⁵⁹ Stordrange (2014) s. 133.

¹⁶⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁶¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁶² NOU 2002: 22 s. 39.

¹⁶³ NOU 2002: 22 s. 39.

åpenhet i næringslivet, vil det som regel være hensynet til fri konkurranse som tilsier forbud mot å motta gaven.¹⁶⁴

Tidspunktet for når åpenhet rundt fordelene foreligger vil også være relevant i utilbørighetsvurderingen. For at åpenhet skal kunne medføre at fordelene anses tilbørlig, må informasjon om fordelene gis før fordelene mottas eller før tilbudet om fordelene aksepteres.¹⁶⁵ Dersom informasjon om fordelene først gis etter at fordelene er mottatt eller tilbud om fordelene er akseptert, vil det ikke foreligge åpenhet om fordelene på fullbyrdelsestidspunktet, som er det tidspunkt straffbarhetsvilkårene skal vurderes etter.¹⁶⁶ Gjerningspersonen har da mottatt eller akseptert fordelene uten at det har vært åpenhet rundt forholdet, og det vil trekke i retning av at fordelene er utilbørlig. En etterfølgende åpenhet vil ikke være tilstrekkelig.

5.6.2 Hvordan er åpenhetsmomentet er vektlagt i rettspraksis?

Det er flere eksempler på at åpenhetsmomentet er vektlagt av domstolene i utilbørighetsvurderingen. I Ullevål-saken la tingretten vekt på at tiltalte ikke hadde informert sin overordnede om at sykehusets leverandører betalte for reisene til Malaga og Kiruna.¹⁶⁷ I Agder Energi-saken uttalte lagmannsretten at ”*graden av åpenhet er et vesentlig moment i utilbørighetsvurderingen*”.¹⁶⁸ Fordelene var her ukjent for de overordnede. Et ytterligere eksempel på at domstolene har vektlagt åpenhet om fordelene, finner vi i Screen Communications-saken.¹⁶⁹ I saken hadde to kunderepresentanter blant annet mottatt en reise til Østerrike uten å betale vederlag for turen. Den ene av dem hadde ikke informert sin arbeidsgiver om turen, mens den andre hadde informert sin sjef om turen både før og etter at han hadde deltatt på reisen. For den førstnevnte ble den manglende åpenheten om turen tillagt vekt i straffeskjerpene retning. Den andre kunderepresentantens åpenhet var en viktig årsak til at han ble frifunnet for korrupsjon i forbindelse med reisen. De tre rettsavgjørelsene viser at når fordelene er blitt gitt i skjul er det et moment som trekker i retning av at fordelene er utilbørlig.

---

¹⁶⁴ NOU 2002: 22 s. 39.

¹⁶⁵ Stoltenberg (2007) s. 81.

¹⁶⁶ Stoltenberg (2007) s. 81.

¹⁶⁷ TOSLO-2005-134006, under overskriften ”Rettens bemerkninger”.

¹⁶⁸ LA-2007-149713.

¹⁶⁹ TOSLO-2008-32091.

Et eksempel på at samtykke fra en overordnet ikke alltid vil være avgjørende finner vi i Onninen-saken. I Onninen-saken hadde bestikkeren fått samtykke fra sin overordnede til å betale for en reise til en innkjøper i Forsvarsbygg.¹⁷⁰ Tingretten uttalte at dette ikke kunne være ”*særlig formildende*”. Hver enkelt leder i en organisasjon ”*må ta eget ansvar for overtredelser av straffebestemmelser av denne karakter*”. Salgssjefen i Onninen ble dømt for korrupsjon selv om han hadde fått samtykke fra sin overordnede.

I Ruter-saken ble det understreket at det er ”*graden av åpenhet*” som er det relevante momentet i utilbørighetsvurderingen.¹⁷¹ I den aktuelle saken hadde ikke driftssjefen informert sin overordnede om de tre middagene han ble påspandert av Volvo, men han hadde omtalt middagene overfor kollegaer og middagene ble avholdt i restaurantenes ordinære lokaler. Således var middagene ikke hemmeligholdt. Det at driftssjefen da ikke hadde avklart deltakelsen på middagene med sin overordnede kunne ikke sidestilles med at han hadde holdt forholdene skjult. Førstvoterende uttalte at ”*[d]ette tilsier at liten grad av åpenhet kan ha betydning selv om det ikke er grunnlag for å si at forholdet ble holdt skjult.*”¹⁷² Uttalelsen kan tas til inntekt for at det er hvilken *grad* av åpenhet som foreligger rundt fordelene som er det relevante vurderingsmomentet. Hvor det foreligger liten grad av åpenhet, kan dette trekke i retning av at fordelene er utilbørlig, selv om det ikke kan sies at forholdet er holdt skjult.

5.6.3 Sammenfatning av åpenhetsmomentet

Redegjørelsen ovenfor viser at det kan foreligge ulike grader av åpenhet. Ytterpunktene vil på den ene side være der gjerningspersonen skjuler fordelene for sin overordnede og på den annen side der vedkommende er fullstendig åpen om fordelene og informerer sin overordnede om den. Det må gjøres en konkret vurdering i hvert tilfelle av i hvilken grad fordelene er holdt skjult eller åpen, og hvorvidt manglende åpenhet fører til at fordelene anses utilbørlig.

Åpenhet overfor overordnede eller andre medfører ikke nødvendigvis at forholdet blir straffritt. Det vil ofte ikke være tilstrekkelig å gi informasjon om ytelsen til en arbeidskollega. Samtykke fra en overordnet vil heller ikke nødvendigvis være avgjørende. Hvor stor vekt som legges på åpenhetsmomentet vil avhenge av hvilken situasjon åpenheten har funnet sted i og hvem informasjonen har blitt delt med. Isolert sett fremstår ikke åpenhetsmomentet som et

---

¹⁷⁰ TTOTE-2006-33035.

¹⁷¹ Rt-2014-786, avsnitt 36-37.

¹⁷² Rt-2014-786, avsnitt 37.

tungtveiende moment i utilbørighetsvurderingen. Åpenhet rundt forholdet vil tvilsomt kunne medføre straffrihet dersom de andre momentene i utilbørighetsvurderingen gjør seg gjeldende og forholdet ellers fremstår som klart klanderverdig. Det er imidlertid for få avgjørelser som drøfter betydningen av åpenhetsmomentet til å komme med noen klar konklusjon av åpenhetsmomentets vekt.

5.7 Hvorvidt interne retningslinjer er overtrådt

I noen virksomheter er det utarbeidet interne retningslinjer for hvilke ytelser en ansatt har anledning til å gi og motta. Lignende informasjon kan også fremgå av en ansettelses- eller oppdragsavtale. I følge forarbeidene vil innholdet i interne retningslinjer eller avtaler måtte *”tillegges vesentlig betydning i en utilbørighetsvurdering.”*¹⁷³ Forarbeidenes uttalelse tilsier at overtredelse av slike interne retningslinjer må tillegges høy vekt i vurderingen. Det betyr imidlertid ikke at ethvert brudd på interne regler eller retningslinjer uten videre gjør fordelen utilbørlig. Det må også hvor interne retningslinjer er overtrådt samlet sett foreligge et klart klanderverdig forhold for at korrupsjonsbestemmelsen skal kunne anvendes.¹⁷⁴

I samsvar med det økende fokus på å motvirke korrupsjon de siste årene, har det etter hvert blitt vanlig at virksomheter utvikler interne retningslinjer og rutiner for hvilke fordeler de ansatte kan gi og motta i anledning sin stilling. Statoils personallhåndbok er et eksempel på slike interne retningslinjer hvor det er tatt inn særlige regler for gaver og andre ytelser.¹⁷⁵

Ruter-saken er et eksempel på at interne retningslinjer er trukket inn som et relevant moment i utilbørighetsvurderingen.¹⁷⁶ For Ruters virksomhet var det vedtatt etiske regler for alle ansatte, og særlige regler for innkjøp. Retningslinjene var ikke utformet som klare handleplikt, men i stedet knyttet til verddivurderinger som ikke var utdypet nærmere. Høyesterett kom frem til at driftssjefen i Ruter ikke hadde overtrådt de interne retningslinjene i det aktuelle tilfellet, og uttalte: *”Jeg finner imidlertid grunn til å tilføye at disse reglene er gitt en så alminnelig utforming at forholdet til dem ikke under noen omstendighet ville kunne tillegges særlig vekt ved vurderingen av om det foreligger et utilbørlig forhold i straffelovens forstand.”*¹⁷⁷

¹⁷³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55 og Stoltenberg (2007) s. 81.

¹⁷⁵ Stordrange (2014) s. 161.

¹⁷⁶ Rt-2014-786, avsnitt 38-44.

¹⁷⁷ Rt-2014-786, avsnitt 44.

Uttalelsen viser at selv om interne retningslinjer kan være et relevant moment, vil retningslinjene ikke nødvendigvis ha like vesentlig betydning i utilbørighetsvurderingen som forarbeidene legger til grunn dersom de er for alminnelig utformet eller ikke er utformet som klare handleplikter. Dersom retningslinjene er utydelig utformet, vil det være vanskelig for den ansatte å forstå hvilke regler vedkommende skal forholde seg til. Samtidig vil det være vanskelig for domstolene å avgjøre om upresise regler er overtrådt. Det taler for at det må tas hensyn til hvor presist utformet de aktuelle retningslinjene er, for å avgjøre deres vekt i utilbørighetsvurderingen.

5.8 Hvorvidt bransjenormer er brutt

Dersom en bransjeorganisasjon har utarbeidet retningslinjer for hvilke fordeler som kan mottas, vil det være et moment i utilbørighetsvurderingen.¹⁷⁸ Et eksempel på slike retningslinjer utarbeidet av en bransjeorganisasjon, er Næringslivets Hovedorganisasjons veileder ”...over streken?”.¹⁷⁹ Veilederen gir retningslinjer til bedrifter om hvilke gaver og andre fordeler det er akseptabelt å gi og motta etter korrupsjonslovgivningen.

Det fremgår av forarbeidene at det er ”*grunn til å legge vekt på*” om slike bransjenormer er brutt.¹⁸⁰ I motsetning til interne retningslinjer, som det uttrykkelig er nevnt i forarbeidene at må tillegges vesentlig betydning, tilsier ordlyden ”*grunn til å legge vekt på*” at brudd på bransjenormer må tillegges noe mindre vekt i utilbørighetsvurderingen enn interne retningslinjer. Dette kan ha sammenheng med at ansatte muligens er bedre kjent med de interne retningslinjene som gjelder for akkurat sin bedrift, enn det de er med generelle bransjenormer. På den annen side vil bransjenormer gjerne gi uttrykk for hva som legges til grunn som standard i bransjen. Det vil da være naturlig at de ansatte gjør seg kjent med bransjenormene og følgelig mer naturlig å vektlegge dem i utilbørighetsvurderingen. Dette taler for at bransjenormenes vekt i utilbørighetsvurderingen må avgjøres etter en konkret vurdering i hvert tilfelle.

---

¹⁷⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁷⁹ NHO (2006).

¹⁸⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

5.9 Betydningen av sedvane

Dersom det ikke foreligger interne retningslinjer eller bransjenormer for hvilke ytelser oppdrags- eller arbeidstakeren har anledning til å motta, vil det være relevant å vektlegge sedvane innenfor det aktuelle virksomhetsområdet.¹⁸¹

Spesielt i privat sektor vil det kunne være store forskjeller i hva som er sedvanlig fra bransje til bransje og fra bedrift til bedrift.¹⁸² Selv om sedvane på det aktuelle området utgjør et sentralt moment i utilbørighetsvurderingen, vil imidlertid ikke sedvanen uten videre være avgjørende for hvor grensen for det utilbørlige skal trekkes. På noen områder kan det for eksempel ha dannet seg en ”ukultur” hvor utilbørlige fordeler godtas. Forarbeidene påpeker at påtalemyndigheten og domstolene ikke skal være forhindret fra å straffeforfølge slike fordeler, selv om fordelene er akseptert gjennom sedvanen på området.¹⁸³

5.10 Den nedre grense for korrupsjon etter utilbørighetsvilkåret

Utilbørighetsvilkåret er en rettslig standard som endrer seg i takt med samfunnsutviklingen. Innholdet i vilkåret vil derfor ikke være fastlagt. For at en fordel skal kunne være utilbørlig må det foreligge et klart klanderverdig forhold. Offentlige tjenestemenn er underlagt en strengere terskel for utilbørighet enn andre. Ved vurderingen av om en fordel er utilbørlig må det foretas en totalvurdering i hvert enkelt tilfelle. I denne utilbørighetsvurderingen vil de sju ovennevnte momentene spille inn. Momentene er imidlertid ikke uttømmende, og det kan trekkes inn andre momenter enn de forarbeidene oppstiller. Alle momentene må ikke foreligge i hvert tilfelle, og alle momentene må heller ikke tale for utilbørighet for at den nedre grense for korrupsjon skal være overtrådt. Det vil kunne være tilstrekkelig dersom det foreligger ett tungtveiende moment som taler for at fordelene er utilbørlig.

Det vil være vanskelig å oppstille en generell nedre grense for når utilbørighetsvilkåret er overtrådt, siden hver situasjon må vurderes etter en totalvurdering. Av drøftelsen ovenfor kan det imidlertid fremstå som om noen momenter kan tillegges høyere vekt enn andre i utilbørighetsvurderingen. Formålsmomentet fremstår som et slikt moment, da formål om å påvirke er selve kjernen i korrupsjonsbestemmelsen. En ytelse gitt med formål om å påvirke mottakeren, vil derfor lett være utilbørlig. Dette vil gjelde selv om det ikke foreligger andre

---

¹⁸¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁸² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

¹⁸³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55.

momenter som taler for utilbørlighet, og selv om andre momenter taler mot utilbørlighet, for eksempel at fordelens verdi er lav eller det foreligger åpenhet rundt forholdet.

Betydningen av at det foreligger påvirkningsformål fremkommer klart av forskjellene mellom Trafikkuhell-saken og Ruter-saken. I Trafikkuhell-saken ble 500 kroner ansett som en utilbørlig fordel, da det forelå påvirkningsformål.¹⁸⁴ I Ruter-dommen ble derimot 4454 kroner ikke ansett som en utilbørlig fordel, hovedsakelig på grunn av at retten ikke kunne påvise påvirkningsformål.¹⁸⁵ Selv om ytelsens verdi i Ruter-saken var betydelig høyere enn i Trafikkuhell-saken, utgjorde ytelsen likevel ikke en utilbørlig fordel. Avgjørelsene illustrerer at formålet med fordelene er et moment som isolert sett kan være utslagsgivende i en utilbørlighetsvurdering, og som etter alt å dømme er det momentet som må tillegges mest vekt.

---

¹⁸⁴ LE-2012-190280.

¹⁸⁵ Rt-2014-786.

6 Særlig om facilitation payments

6.1 Innledning

Regelverket om korrupsjon har blitt klarere de siste tiårene. Likevel fremstår det særlige tilfellet facilitation payments som uklart og som en gråsonerområde i korrupsjonsmessig sammenheng. Facilitation payments vil være straffbare dersom de forekommer i Norge. Spørsmålet i dette kapitlet er om facilitation payments i utlandet regnes som en utilbørlig fordel og dermed straffbar korrupsjon, eller om det kan oppstilles et unntak for slike ytelser.

6.2 Regnes facilitation payments som en utilbørlig fordel?

Etter straffeloven § 387 annet ledd er det klart at norsk korrupsjonslovgivning også kan anvendes av norske domstoler på forhold begått i utlandet.¹⁸⁶ Det kan være stor forskjell i forretningsmoral, forvaltningsskikk og sedvaner fra land til land, og enkelte land aksepterer smøring og bestikkelser i større grad enn andre. Det oppstår dermed særlige spørsmål hvor en bestikkelse gis eller mottas i utlandet.

I en del land er det ikke uvanlig at offentlige tjenestemenn nekter å utføre arbeidet de er satt til, med mindre de mottar små bestikkelser.¹⁸⁷ Slike betalinger omtales gjerne som facilitation payments eller tilretteleggingsbetaling på norsk.¹⁸⁸ Facilitation payments dreier seg om at man må betale for å få utført eller få fortlgang i en tjeneste som man allerede har rettskrav på uten ekstra betaling.¹⁸⁹ Klassiske eksempler på facilitation payments er at man må betale den ansatte i passkontrollen for å få tilbake passet sitt, eller at en tjenestemann nekter å behandle en søknad med mindre han får betalt for det, selv om søkeren etter gjeldende lov har krav på å få søknaden innvilget.¹⁹⁰

Tidligere ble facilitation payments vurdert som straffrie etter norsk rett.¹⁹¹ Frem til 1996 kunne norske bedrifter i tillegg få lovlige skattemessige fradrag for det som da ble sett på som

---

¹⁸⁶ Jf. også strl. §§ 4, 5 og 6.

¹⁸⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35.

¹⁸⁸ St.meld. nr. 10 (2008-2009) s. 32.

¹⁸⁹ St.meld. nr. 10 (2008-2009) s. 32.

¹⁹⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35.

¹⁹¹ Jf. tidligere straffelov § 128. Fremgår av NOU 2002: 22 s. 25 og Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 15.

”nødvendige bestikkelser” i utlandet.¹⁹² Slik er det ikke lenger. Etter gjeldende norsk lovgivning og rettspraksis finnes det ingen unntak for facilitation payments.

Det fremgår av forarbeidene at facilitation payments som utgangspunkt vil være straffbare, men bare dersom betalingen utgjør en utilbørlig fordel.¹⁹³ På lik linje med alminnelige bestikkelser, er det altså utilbørlighetsvilkåret som trekker grensen mellom straffrie facilitation payments og straffbar korrupsjon. Forarbeidene uttaler at det ved vurderingen av om tilretteleggingsbetalingen er utilbørlig må ”*utøves et skjønn, hvor sentrale momenter vil være ytelsens verdi, samt om den bryter med lov eller sedvane.*”¹⁹⁴ I utilbørlighetsvurderingen kan det også vektlegges om betalingen er ”*vederlag for urettmessig motytelse*”.¹⁹⁵ De sentrale momentene samsvarer således i noen grad med momentene forarbeidene oppstiller for utilbørlighetsvurderingen av alminnelige bestikkelser.¹⁹⁶

I tillegg vil det være et moment i utilbørlighetsvurderingen hvorvidt kravet om å betale facilitation payments bærer preg av tvang og utpresning.¹⁹⁷ Momentet om tvang og utpresning er et moment som er spesielt for facilitation payments, og som i praksis forekommer ofte. Dersom en person for eksempel blir tvunget til å betale en utenlandsk offentlig tjenestemann et mindre beløp for å få tilbake passet sitt, eller for å få lov til å reise ut av landet, vil man ikke kunne karakterisere betalingen som utilbørlig.¹⁹⁸ For den reisende vil konsekvensen av at han ikke etterkommer kravet om betaling være at han ikke får reise ut av landet. I tillegg til at betalingen bærer preg av tvang, vil betalingen heller ikke være noe vederlag for en ”urettmessig motytelse”.

I motsatt fall kan man tenke seg et tilfelle hvor det i et land er vanlig å bestikke polititjenestemenn for å unngå bot hvis man blir tatt i en fartskontroll. I et slikt tilfelle betaler bestikkeren polititjenestemannen for å unngå å betale en korrekt ilagt sanksjon. Selv om det er vanlig praksis i det aktuelle landet å yte bestikkelser for å slippe unna fartsbøter, vil

---

¹⁹² Lov 13. desember 1996 nr. 83. Bestemmelsen er nå nedfelt i lov 26. mars 1999 om skatt av formue og inntekt § 6-22. Se ovenfor kapittel 2.4.

¹⁹³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 36 og 56.

¹⁹⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 36.

¹⁹⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 36.

¹⁹⁶ Se ovenfor, kapittel 5.

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 36.

¹⁹⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 56.

bestikkelsen være et vederlag for en urettmessig motytelse. Slike bestikkelser vil være straffbare, da slik påvirkning nettopp er noe av det korrupsjonsbestemmelsen skal ramme.

Generelt sett fremgår det av forarbeidene at *”terskelen for å reagere med straff overfor betalinger som ytes for at betaleren skal oppnå noe han eller hun har et rettskrav på, bør være høy.”*¹⁹⁹ Denne uttalelsen tilsier at det skal mye til for at facilitation payments skal kunne medføre straff for korrupsjon i slike tilfeller. I følge Andenæs forutsetter forarbeidene med uttalelsen at *”listen skal ligge høyere enn normalt før man iallfall strafffølger ytelse som er gitt med et slikt formål.”*²⁰⁰

6.3 Konklusjon

Hovedregelen etter norsk rett er at facilitation payments regnes som straffbar korrupsjon når betalingen anses som en utilbørlig fordel. Det vil være en høy terskel for straff overfor betalinger som gjelder noe betaleren har et rettskrav på. I andre tilfeller vil facilitation payments være straffrie når man ser seg tvunget til å betale, men ikke når man betaler for å oppnå en motytelse.

---

¹⁹⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 36.

²⁰⁰ Andenæs (2008) s. 424.

7 Avsluttende vurdering

Avhandlingen har undersøkt hvor den nedre grense for korrupsjon går etter straffeloven § 387. Avhandlingen har drøftet hvilke momenter som vil være relevante å trekke inn i en utilbørighetsvurdering for å fastlegge den nedre grense for korrupsjon. Hvilke momenter som gjør seg gjeldende i vurderingen vil variere fra situasjon til situasjon. Hvorvidt den nedre grense for korrupsjon er overtrådt vil bero på en totalvurdering av det aktuelle forholdet.

Det problematiske med å fastlegge en nedre grense for korrupsjon knytter seg til utilbørighetsvilkåret. Hvilke fordeler som er utilbørlige er ikke fastlagt, men endrer seg i takt med samfunnsutviklingen. Når vilkåret som trekker grensen for det straffbare er formulert som en rettslig standard uten klart meningsinnhold, vil det kunne oppstå uklarhet rundt hvor grensen skal trekkes. Sett hen til at domfellelse for korrupsjon er sterkt samfunnsmessig fordømmende og strafferammen er høy, er det et paradoks at grensen mellom straffbar korrupsjon og straffrie ytelser er trukket av den noe uklare rettslige standarden ”utilbørlig fordel”.²⁰¹ I mange situasjoner vil det imidlertid ikke være tvilsomt at en ytelse utgjør en utilbørlig fordel og dermed straffbar korrupsjon. Utfordringen med utilbørighetsvilkåret settes kun på spissen når en ytelse er i gråsonen mellom tilbørlig og utilbørlig.

Drøftelsen ovenfor viser at lovforarbeidene gir en relativt instruktiv veiledning for forståelsen av utilbørighetsvilkåret. I tillegg finnes det noe rettspraksis på området som til en viss grad tar for seg den nedre grense for korrupsjon. Likevel har det blitt påpekt fra næringslivshold at det er problematisk at grensen mellom lovlig kundepleie og straffbar korrupsjon ikke er gjort klarere. Klarere retningslinjer og sterkere føringer på hva som er over grensen for straffbar korrupsjon er etterspurt.²⁰² Diskusjonen rundt den nedre grensen for korrupsjon har pågått på ulike plan helt siden de nye korrupsjonsbestemmelsene ble forberedt for Stortinget.²⁰³ Selv tretten år etter at de nye korrupsjonsbestemmelsene ble vedtatt er det fortsatt uklarhet rundt grensen for straffbarhet. Det kan derfor stilles spørsmål ved om de momenter som oppstilles i forarbeidene er tydelige nok og tilstrekkelig klare til at aktørene forstår regelverket.

---

²⁰¹ Torp (2010) s. 550.

²⁰² Bjerknes (2014).

²⁰³ Gedde-Dahl (2008) s. 132.

Ut i fra et rettssikkerhetsperspektiv og ønsket om forutberegnelighet for aktørene, burde lovgiver ideelt sett klarlagt grensen nærmere. I den sammenheng må man stille spørsmålet om lovgiver kunne ha skapt større klarhet og forutberegnelighet ved å benytte et annet vurderingskriterium enn ”utilbørlig fordel”? Andre lignende begreper som rettsstridig og uberettiget vil tvilsomt kunne bidra til mer klarhet enn nåværende vilkår.

Realistisk sett vil det være vanskelig å presisere utilbørlighetsvilkåret bedre i en lovbestemmelse. Korrupsjon er et sammensatt område hvor det er en rekke hensyn som skal ivaretas med bestemmelsen. Korrupsjonsbestemmelsen skal gjelde generelt og regulere mange forskjellige situasjoner. Det er derfor nødvendig at vurderingskriteriet er et fleksibelt vilkår, da det vil være vanskelig å benytte et vilkår med fastlagt innhold som samtidig skal fange opp et så vidt spekter av korrupsjonshandlinger. Det vil følgelig være vanskelig å lage en klarere regel uten at det går på bekostning av effektiviteten og omfanget av bestemmelsen.

Et mulig alternativ kunne vært å utarbeide klarere retningslinjer, slik NHO etterspør. Trolig vil alle aktører være positive til en nærmere klargjøring av rettstilstanden. Slike retningslinjer kunne kommet i form av et etterarbeid eller en forskrift hvor praktiske og aktuelle situasjoner som aktørene støter på i sitt daglige arbeid blir nærmere klargjort. I en forskrift kunne aktuelle eksempler på problemstillinger bedriftene møter blitt tatt inn i større grad enn hva det er gjort i forarbeidene. En forskrift eller et etterarbeid som gir klarere retningslinjer vil ikke gå på bekostning av regelens fleksibilitet, da slike retningslinjer heller ikke vil være uttømmende. Formålet vil være å klargjøre vanlige og etterspurte grensetilfeller og ikke gi et fullstendig klart svar på alle korrupsjonstilfeller. Det vil ikke la seg gjøre.

Slik rettstilstanden er nå, må ytterligere avklaring av rettstilstanden skje gjennom rettsavgjørelser. Med Høyesteretts dom i Ruter-saken ble noen faktorer som det tidligere hersket usikkerhet rundt, gjort klarere. Dette gjelder særlig med tanke på betydningen av påvirkningsformål. Ruter-dommen har således hatt betydning for klarleggingen av den nedre grense for korrupsjon. Med unntak av Ruter-dommen er det få autoritative rettsavgjørelser som drøfter grensen mellom lovlige fordeler og straffbar korrupsjon. For en nærmere klargjøring av utilbørlighetsvilkåret må man derfor vente på nye rettsavgjørelser som tar for seg grensespørsmålet.

8 Kildeliste

8.1 Lovgivning

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgelig Straffelov (Straffeloven 1902)

Lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. (Tjenestemannsloven)

Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (Vegtrafikkloven)

Lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (Skatteloven)

Lov av 4. juli 2003 nr. 79 om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)
(Endringslov til straffeloven mv.)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (Straffeloven 2005)

Lov 19. juni 2015 nr. 65 om ikraftsetting av straffeloven 2005 (Straffelovens
ikraftsettingslov)

8.2 Konvensjoner

Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon, 27. januar 1999

8.3 Lovforarbeider

NOU 2002: 22 En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon

Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot
korrupsjon)

Innst. O. nr. 105 (2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i
straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste
delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

St.meld. nr. 10 (2008-2009) Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi

8.4 Rettspraksis

Høyesterett:

Rt. 2005 s. 1628 ("Aktuell rapport")

Rt. 2009 s. 130 ("Fesil")

Rt. 2010 s. 1624 ("Plan- og bygningsetat")

Rt. 2011 s. 1495	(”Namsmannfullmektig”)
Rt. 2014 s. 786	(”Ruter”)
Rt. 2015 s. 302	(”NAV”)

Lagmannsretten:

LA-2007-149713	(”Agder-Energi”)
LH-2007-158006	(”Fesil”)
LB-2007-6315-2	(”Ullevål”)
LB-2008-28434	(”Falske helseerklæringer”)
LB-2009-149816	(”Polititjenestemann”)
LB-2009-164828	(”Plan- og bygningsetat”)
LF-2010-14205	(”Screen Communications”)
LE-2012-190280	(”Trafikkuhell”)
LF-2014-8604	(”NAV”)

Tingretten:

TOSLO-2005-134006	(”Ullevål”)
TTOTE-2006-33035	(”Onninen”)
TSTRO-2008-38700	(”Au-Pair”)
TOSLO-2008-171401	(”Siemens”)
TOSLO-2008-32091	(”Screen Communications”)
TLIST-2010-65724	(”Veiprojekt i Lister”)
TRANA-2012-65267	(”Rådmann”)
THEGG-2013-41635	(”Bankansatt”)

8.5 Juridisk litteratur

Bøker

Andenæs, Johs., *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*, Samlet utgave ved Kjell V. Andersen (Harstad 2008).

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen (Oslo 2001).

Gedde-Dahl, Siri, Anne Hafstad og Alf Endre Magnussen, *Korrupsjon i Norge* (Oslo 2008).

Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, Fagbokforlaget (Bergen 2010).

Olsen, Anders Berg, *Økonomisk kriminalitet. Avdekking, gransking og forebygging* (Trondheim 2007).

Renå, Helge, *Norges integritetssystem – ikke helt perfekt?*, Transparency International Norge (Oslo 2012).

Stordrange, Bjørn, *Forbrytelser mot vårt økonomiske system*, 3. utgave (Oslo 2014).

Søreide, Tina, *Korrupsjon, mekanismer og mottiltak* (Bergen 2013).

Thrap-Meyer, Robin, *Korrupsjon og straffelov: En studie av straffeloven §§ 112 og 113* (Oslo 2001).

Juridiske artikler

Berg-Rolness, Gregar, Bestikkelser/korrupsjon og uønskede aktiviteter – skatteplikt for ulovlig inntekt, *Skatterett, Tidsskrift for skatt og avgift*, nr. 3, 2007, s. 198-215.

Kjønstad, Asbjørn, Reelle hensyn som rettskilde, *Festskrift til Carl August Fleischer, dog Fred er ej det Bedste*, 2006, s. 357-382.

Stoltenberg, Lars og Schea, Trond Erik, Fra ØKOKRIM: Straffebudene mot korrupsjon – utilbørighetsvilkåret, *Tidsskrift for strafferett*, nr. 1 2007, s. 76-83.

Torp, Sigurd Holter, Korrupsjon – formålets betydning for utilbørighetsvurderingen, *Lov og rett*, 2010, s. 550-556.

8.6 Øvrige dokumenter

Nettsider og nettdokumenter:

Bjerknes, Christian, Kari Vartdal Riise, Ingerid Salvesen og Olav Slettebø, *Hvor dyr kan vinen være før det blir korrupsjon?*, 13.08.2014.

<http://www.dn.no/nyheter/naringsliv/2014/08/13/2158/Jus/hvor-dyr-kan-vinen-vre-fr-det-blir-korrupsjon> [Sitert 04.04.2016]

Norad, ”Hva er korrupsjon?” Publisert 21.10.2011, sist oppdatert 16.02.2015,

<https://www.norad.no/tema/demokrati-og-styresett/korrupsjonsbekjempelse/hva-er-korrupsjon/> [Sitert 15.03.2016]

Næringslivets Hovedorganisasjon, Veileder vedrørende korrupsjon, ”...over streken?”

Publisert 22.03.2006.

<https://www.nho.no/Om-NHO/Publikasjoner-og-horingsuttalelser/Seriest-arbeidsliv-og-samfunnsansvar/over-streken/> [Sisert 04.04.2016]

Næringslivets Hovedorganisasjon, ”Krever klarhet om korrupsjon”, 15.08.2014

<https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Seriest-arbeidsliv-og-samfunnsansvar/krever-klarhet-om-korrupsjon/> [Sisert 07.04.2016]

Rønneberg, Olav, ”Polititopp tiltalt for korrupsjon”, NRK, 08.02.2016.

<http://www.nrk.no/norge/eirik-jensen-tiltales-for-korrupsjon-og-narkotikaforbrytelse-1.12790389> [Sisert 15.03.2016]

Transparency International Norge, ”Korrupsjonsdommer i Norge 2003-2015”, 01.03.2016

<http://www.transparency.no/wp-content/uploads/sites/10/domssamling2016.pdf>
[Sisert 02.03.2016]

Transparency International Norge, ”Hva er korrupsjon” Sist oppdatert 2016.

<http://www.transparency.no/hva-er-korrupsjon/> [15.03.2016]

Utenriksdepartementet, ”Si nei til korrupsjon – det lønner seg! Informasjon til norske bedrifter i et globalt marked”, 05.02.2008.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/neitilkorrupsjon/id499389/> [Sisert 07.04.2016]

Utenriksdepartementet, ”Kamp mot korrupsjon”, 31.05.2009.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/antikorrupsjon-2/id446993/> [Sisert 07.04.2016]

Økokrim, *Frifunnet for korrupsjon*, 04.07.2009.

<http://www.okokrim.no/id/96F211A384BA6241C12575E8004698A7>
[Sisert 16.03.2016]

Økokrim, ”Hva er korrupsjon?”, sist oppdatert 25.04.2016.

<http://www.okokrim.no/korrupsjon> [Sisert 25.04.2016]

Økokrim, Trendrapport 2015-2016, ”*Trusselvurdering, økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet*”, 19.10.2015, <http://www.okokrim.no/trender> [Sisert 02.03.2016]